

ΓΕΩΛΟΓΙΑ - ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

6ος τόμος

**Γ΄ Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:**

**«Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων
εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

**Δημήτριος Γ. Βλάχος, Ομότιμος Καθ. του
Α.Π.Θ, Πρόεδρος του Παιδαγωγ. Ινστιτ.**

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων
και παραγωγή υποστηρικτικού
εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ
και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»**

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Γεώργιος Κ. Παληός

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτ.

Γεώργιος Χαρ. Πολύζος

Πάρεδρος ε.θ. του Παιδαγ. Ινστιτούτου

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25%
από εθνικούς πόρους.**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Άρης Ασλανίδης,

*Φυσικός, Εκπαιδευτικός
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*

Γιώργος Ζαφειρακίδης,

*Φυσιογνώστης, Εκπαιδευτικός
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*

Δημήτρης Καλαϊτζίδης,

*Γεωλόγος, Εκπαιδευτικός
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Παρασκευάς Γιαλούρης,

Σχολικός Σύμβουλος

Ιωάννης-Ευάγγελος

Μπουρμπουχάκης, *Βιολόγος,*

*Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας
Εκπαίδευσης*

Αντώνης Ροβολής,

*Επίκουρος Καθηγητής
Χαροκοπέιου Πανεπιστημίου*

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ - ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Στέλιος Πολυχρονάκης,

Εικονογράφος

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Μαρία Κλειδωνάρη,

*Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

Ηλίας Γ. Κούτσικος,

*Πάρεδρος ε.θ. του Παιδαγωγικού
Ινστιτούτου*

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

Ομάδα Εργασίας

Αποφ. 16158/6-11-06 και

75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**ΑΡΗΣ ΑΣΛΑΝΙΔΗΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΑΦΕΙΡΑΚΙΔΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΙΔΗΣ**

**ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ**

ΓΕΩΛΟΓΙΑ - ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

6ος τόμος

ΜΑΘΗΜΑ 32

Τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά των Ευρωπαίων

Σ' αυτό το μάθημα θα μάθω

- Για ορισμένες από τις πολιτισμικές διαφορές των Ευρωπαίων (γλώσσα, θρησκεία).
- Ότι οι πολιτισμικές διαφορές των Ευρωπαίων αποτελούν πλούτο για τον πολιτισμό της ηπείρου.
- Ότι, παρά τις διαφορές, υπάρχει μια κοινή πολιτισμική βάση στην Ευρώπη.

Λέξεις - κλειδιά

- ορθοδοξία • καθολικισμός
- προτεσταντισμός • μωαμεθανισμός • λατινικές γλώσσες
- γερμανικές γλώσσες • σλαβικές γλώσσες • ανεξιθρησκία.

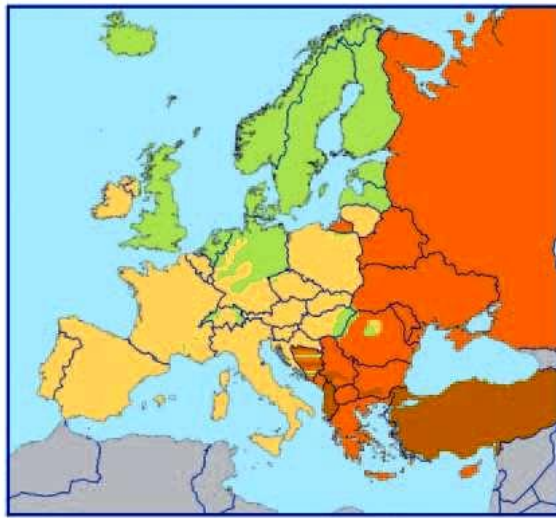

Συνεργάζομαι στην τάξη

1. Συνεργαστείτε μεταξύ σας τα παιδιά κάθε θρανίου. Μελετήστε τους χάρτες 32.1 και 32.2 και με τη βοήθεια του πολιτικού χάρτη της Ευρώπης συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα, σύμφωνα με την υπόδειξη. Στη συνέχεια απαντήστε στις ερωτήσεις που ακολουθούν:

32.1 Οι γλώσσες της Ευρώπης

- Καθολικοί
- Διαμαρτυρόμενοι
- Ορθόδοξοι
- Μουσουλμάνοι

32.2 Οι θρησκείες της Ευρώπης

Χώρα	Καταγωγή γλώσσας	Θρησκεία
Αυστρία	Γερμανική	Χριστιανισμός -καθολικισμός
Γαλλία		
Γερμανία		
Δανία		
Ελλάδα		
Ιταλία		
Ολλανδία		
Ουγγαρία		

Χώρα	Καταγωγή γλώσσας	Θρησκεία
Πολωνία		
Ρωσία		
Σουηδία		

α. Ποιες είναι οι τρεις κυριότερες γλωσσικές ομάδες στην Ευρώπη;

.....
.....
.....

β. Ποια θρησκεία κυριαρχεί στην Ευρώπη;

.....
.....

**2. Εργαστείτε ανά ομάδες.
Διαβάστε τα παρακάτω κείμενα και απαντήστε στις ερωτήσεις που ακολουθούν: (στην επόμενη σελίδα)**

1ο κείμενο

«Η κλιμακούμενη ένταση ανάμεσα στα στρατόπεδα των καθολικών και των προτεσταντών οδήγησε στην απροκάλυπτη σύγκρουση μεταξύ τους και στο ξέσπασμα του Τριακονταετούς Πολέμου (1618-1648), κατά τον οποίο τη Γερμανία διέτρεχαν και κατέστρεφαν οι στρατοί όλης της Ευρώπης...»

**Παγκόσμιος Γεωγραφικός Άτλας,
λήμμα «Γερμανία»**

2ο κείμενο

«Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αποτελεί μόνο μια οντότητα γεωγραφική, πολιτική και οικονομική. Αποτελεί και έναν χώρο με κοινή πολιτισμική κληρονομιά. Ο Αισχύλος, ο Αριστοφάνης, ο Μολιέρος, ο Σαίξπηρ, ο Πλάτωνας, ο Αριστοτέλης, ο Έρασμος, ο Έγκελος, ο Φειδίας, ο Μικελάντζελο, ο Μπετόβεν, ο Βέρντι

και τόσοι άλλοι είναι κοινό κτήμα όλων των Ευρωπαίων. Δεν είναι υπερβολή να ισχυριστεί κανείς ότι υπάρχει η συνειδησιακή βάση για μια ευρωπαϊκή πολιτισμική ταυτότητα. Όμως, το δεύτερο εξίσου σημαντικό χαρακτηριστικό της ευρωπαϊκής πολιτισμικής κληρονομιάς είναι η ποικιλία και η πολυμορφία της, που αποτελεί και τη δύναμη της, τη δύναμη της Ευρώπης...»

Η Ευρωπαϊκή Ένωση,
έκδοση του Ευρωπαϊκού
Κοινοβουλίου και της Ευρωπαϊκής
Επιτροπής στην Ελλάδα

α. Πώς οι ευρωπαϊκοί λαοί αντιμετώπισαν κάποιες φορές στο παρελθόν τις πολιτισμικές τους διαφορές (πχ. όσον αφορά τη θρησκεία);

.....
.....
.....
**β. Πώς επιχειρούν να
αντιμετωπίσουν σήμερα τις
πολιτισμικές τους διαφορές (όσον
αφορά τη θρησκεία, τη γλώσσα, τα
ήθη και έθιμα κτλ.);**

.....
.....
**γ. Γιατί η πολιτισμική ποικιλία και
πολυμορφία είναι δύναμη για την
Ευρώπη;**

.....
.....
**δ. Πώς μπορούμε να πετύχουμε την
αρμονική συμβίωση με τους
υπόλοιπους λαούς της Ευρώπης
παρά τις πολιτισμικές μας
διαφορές;**

3. Κάθε ομάδα να παρουσιάσει συνοπτικά στην τάξη τις απαντήσεις της στις παραπάνω ερωτήσεις. Κατόπιν συζητήστε όλοι μαζί για τις πολιτισμικές διαφορές στην Ευρώπη και πώς αυτές μπορούν να ενώνουν τους λαούς αντί να τους χωρίζουν.

Μελετώ στο σπίτι

Στην ευρωπαϊκή ήπειρο μιλιούνται αρκετές γλώσσες. Άλλες από αυτές έχουν κοινά χαρακτηριστικά και μπορούν να ενταχθούν σε μεγάλες γλωσσικές ομάδες (λατινικές, γερμανικές, σλαβικές), ενώ άλλες είναι πολύ διαφορετικές από τις υπόλοιπες και μιλιούνται από τους κατοίκους ενός μόνο κράτους ή πολύ λίγων κρατών (αλβανική, ελληνική, ουγγρική κτλ.).

32.3 Αθήνα: Επισκέπτες στον Παρθενώνα

Με δεδομένο ότι η γεωγραφική κατανομή των κατοίκων της Ευρώπης είναι πολύπλοκη, παρατηρείται το φαινόμενο σε όλες σχεδόν τις χώρες της ηπείρου να ζουν άνθρωποι που ανήκουν σε διαφορετικές εθνότητες και οι οποίοι μιλούν τη δική τους προγονική γλώσσα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχουν περισσότερες από μία επίσημες γλώσσες σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη (Ελβετία, Βέλγιο, Κύπρος κ.ά.). Στην Ευρωπαϊκή Ένωση οι επίσημες γλώσσες είναι 23.

32.4 Βουδαπέστη: Μουσείο Τέχνης

Αρκετές ευρωπαϊκές γλώσσες δε μιλιούνται μόνο στα όρια της ηπείρου αλλά σε όλο τον πλανήτη (αγγλικά, γαλλικά, ισπανικά κ.ά.), απομεινάρι της εποχής των μεγάλων ανακαλύψεων και του αποικισμού των άλλων ηπείρων. Ενδεικτικά, η αγγλική γλώσσα είναι σήμερα διεθνής και αποτελεί την επίσημη γλώσσα πολλών κρατών σε διαφορετικές ηπείρους. Επίσημες γλώσσες πολλών κρατών άλλων ηπείρων αποτελούν και η γαλλική, η ισπανική (μιλιέται σε όλη σχεδόν τη Νότια και την Κεντρική Αμερική), η πορτογαλική (Βραζιλία) κ.ά.

Η ελληνική γλώσσα μιλιέται σήμερα στην Ελλάδα και στην Κύπρο, όμως η σημασία της είναι μεγάλη για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό. Στην αρχαιότητα η ελληνική γλώσσα ήταν διεθνής, καθώς μιλιόταν από εκατομμύρια ανθρώπους γύρω από τη Μεσόγειο. Στα ελληνικά γράφτηκαν σπουδαία έργα του αρχαίου κόσμου, ενώ πολλοί επιστημονικοί όροι έχουν ελληνική προέλευση. Τέλος, τόσο το λατινικό όσο και το κυριλλικό αλφάβητο προέρχονται από το ελληνικό.

Όσον αφορά το θέμα της θρησκείας, οι περισσότεροι Ευρωπαίοι είναι χριστιανοί, χωρισμένοι όμως στις τρεις μεγάλες ομολογίες (ορθόδοξοι, καθολικοί, προτεστάντες) στις οποίες έχει διαιρεθεί ο χριστιανισμός, ενώ σε πολύ λίγες ευρωπαϊκές χώρες

επικρατεί ο μωαμεθανισμός. Όπως συμβαίνει και με τις γλώσσες, μπορεί σε κάποιο ευρωπαϊκό κράτος να επικρατεί μια ορισμένη θρησκεία, υπάρχουν ωστόσο λίγοι ή πολλοί πολίτες που ασπάζονται άλλα θρησκευτικά δόγματα. Η θρησκευτική ελευθερία, που επιτρέπει σε κάθε άνθρωπο να πιστεύει σε όποιο θρήσκευμα θέλει (ανεξιθρησκία), είναι βασική πολιτισμική αξία της Ευρώπης.

Κατά το παρελθόν η προσπάθεια τόσων λαών για την εξασφάλιση ζωτικού χώρου σε μια μικρή σχετικά έκταση, όπως αυτή της Ευρώπης, είχε οδηγήσει σε ιδιαίτερα σκληρούς και καταστροφικούς πολέμους. Βέβαια, αρκετοί από αυτούς τους πολέμους έγιναν για πολιτισμικούς–θρησκευτικούς λόγους. Στο πέρασμα όμως

των αιώνων και μέσα από τις εμπορικές σχέσεις που ανέπτυξαν οι λαοί μεταξύ τους ενισχύθηκαν και οι πολιτισμικές ανταλλαγές, με αποτέλεσμα οι διαφορετικοί λαοί της ηπείρου να μάθουν αρκετά ο ένας για τον άλλον και να αποκτήσουν κοινά πολιτισμικά χαρακτηριστικά.

Σήμερα, παρά τις διαφορές που πάντα υπάρχουν ανάμεσα στους ευρωπαϊκούς λαούς, θα μπορούσε κάποιος να μιλήσει για έναν «ευρωπαϊκό πολιτισμό» με αρκετά κοινά στοιχεία σε ολόκληρη την ήπειρο. Ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός, ο αρχαίος ρωμαϊκός πολιτισμός, ο χριστιανισμός, ο δυτικοευρωπαϊκός ουμανιστικός πολιτισμός του 18ου και του 19ου αιώνα, ο σύγχρονος τεχνολογικός πολιτισμός είναι μερικά μόνο

κομβικά σημεία που συγκροτούν τη φυσιογνωμία του κοινού ευρωπαϊκού πολιτισμού. Κοινά πολιτισμικά στοιχεία των λαών της Ευρώπης είναι επίσης το νομικό σύστημα (που προέρχεται κυρίως από το Ρωμαϊκό Δίκαιο, τους νόμους του Βυζαντίου και τη Γαλλική Επανάσταση), η θρησκευτική ελευθερία (ανεξιθρησκία), η προστασία των πολιτικών δικαιωμάτων, η ελευθερία της έκφρασης, η πρόσβαση στη γνώση και την εκπαίδευση, η απόρριψη του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων, η νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτισμικής κληρονομιάς κ.ά. Το χαμηλό ποσοστό αναλφαβητισμού, το δημοκρατικό πολίτευμα σε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη, η κατοχύρωση της ισότητας

των δύο φύλων είναι μερικά ακόμη χαρακτηριστικά του σημερινού κοινού πολιτισμικού υπόβαθρου των Ευρωπαίων.

Από την άλλη πλευρά, η εξαφάνιση των πολιτισμικών διαφορών φτωχαίνουν τον κόσμο μας και αλλοιώνουν τα εθνικά και φυλετικά χαρακτηριστικά των λαών. Σήμερα οι λαοί της Ευρώπης αναγνωρίζουν την ανάγκη να διατηρήσουν ζωντανά τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους, ανάγκη που εκφράζεται απερίφραστα μέσα από το σύνθημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: «Ενωμένη στην πολυμορφία».

**32.5 Πορτογαλία:
παραδοσιακοί χοροί
σε κεντρική πλατεία
της Λισαβόνας**

32.6 Ρουμανία: σχολική γιορτή

ΕΠΕΚΤΕΙΝΩ ΤΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΜΟΥ

Ο Παρθενώνας

Πλήθος μνημείων σε όλη την Ευρώπη αναδεικνύουν την πολιτισμική διαδρομή των λαών της ηπείρου μας. Ένα από τα σπουδαιότερα μνημεία, σε παγκόσμιο επίπεδο, είναι ο Παρθενώνας, ναός αφιερωμένος στην Αθηνά. Ο Παρθενώνας οικοδομήθηκε στην Ακρόπολη της Αθήνας από τους σπουδαίους αρχιτέκτονες Ικτίνο και Καλλικράτη μεταξύ των ετών 447-432 π.Χ., όταν την πόλη κυβερνούσε ο Περικλής.

Ο γλυπτός διάκοσμος και το χρυσελεφάντινο άγαλμα της Αθηνάς που κοσμούσε το εσωτερικό του Παρθενώνα αποτελούν έργα του μεγάλου γλύπτη Φειδία. Ο ναός, δωρικού ρυθμού, έχει οικοδομηθεί αποκλειστικά από πεντελικό μάρμαρο, και στις μέρες μας εκατομμύρια επισκέπτες κάθε ηλικίας από όλο τον κόσμο φτάνουν ως τον βράχο της Ακρόπολης για να δουν αυτό το μοναδικό μνημείο.

Σε πανηγυρική τελετή που έγινε τον Μάρτιο του 2007, παρουσία του Προέδρου της Δημοκρατίας Καρόλου Παπούλια και άλλων επισήμων, η Ακρόπολη ανακηρύχθηκε πρώτος σε σειρά τόπος στον κατάλογο των Μνημείων Ευρωπαϊκής Πολιτισμικής Κληρονομιάς. Σύμφωνα με τον Γάλλο

υπουργό Πολιτισμού που παρέστη:
«Η Ακρόπολη αξίζει να είναι ο
πρώτος τόπος στον κατάλογο
Μνημείων Ευρωπαϊκής Πολιτισμικής
Κληρονομιάς. Αποτελεί σύμβολο της
Ευρωπαϊκής Ένωσης, της
ευρωπαϊκής συνείδησης».

Το 2007 άρχισε τη λειτουργία του
και το νέο Μουσείο της Ακρόπολης.
Στους εντυπωσιακούς χώρους του
έχουν μεταφερθεί χιλιάδες μικρά και
μεγάλα γλυπτά που βρέθηκαν στον
χώρο της Ακρόπολης,
αριστουργήματα της τέχνης,
περιμένοντας να τα θαυμάσουμε.

Αξιολογώ τι έμαθα

1. α. Με τη βοήθεια του πίνακα της
1ης δραστηριότητας σημείωσε στην
επόμενη σελίδα ποιο θρήσκευμα
επικρατεί στα κράτη με γλώσσες:

• **λατινικές:**

.....

.....

• **γερμανικές:**

.....

.....

• **σλαβικές:**

.....

.....

β. Με τη βοήθεια του ίδιου πίνακα, αλλά και των χαρτών 32.1 και 32.2 εντόπισε τρία κράτη που διαφοροποιούνται από τις περιπτώσεις της προηγούμενης ερώτησης (π.χ. έχουν γλώσσα της σλαβικής ομάδας και θρήσκευμα τον καθολικισμό).

2. Για ποιους λόγους η σημασία της ελληνικής γλώσσας είναι μεγάλη για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό;

ΜΑΘΗΜΑ 33

Οι μεγάλες πόλεις της Ευρώπης

Σ' αυτό το μάθημα θα μάθω

- Για τη γεωγραφική κατανομή των μεγάλων πόλεων στην ευρωπαϊκή ήπειρο.
- Μερικούς από τους παράγοντες που επηρέασαν τη γεωγραφική θέση μεγάλων ευρωπαϊκών πόλεων.
- Για τον σημαντικό ρόλο των μεγάλων ευρωπαϊκών πόλεων στη ζωή των κατοίκων τους.

Λέξεις - κλειδιά

- πόλεις • μεγαλουπόλεις • αστικές περιοχές • πρωτεύουσες.

Συνεργάζομαι στην τάξη

1. Εργαστείτε ανά ομάδες. Κάθε ομάδα να επιλέξει και να υλοποιήσει

μία από τις εργασίες που ακολουθούν.

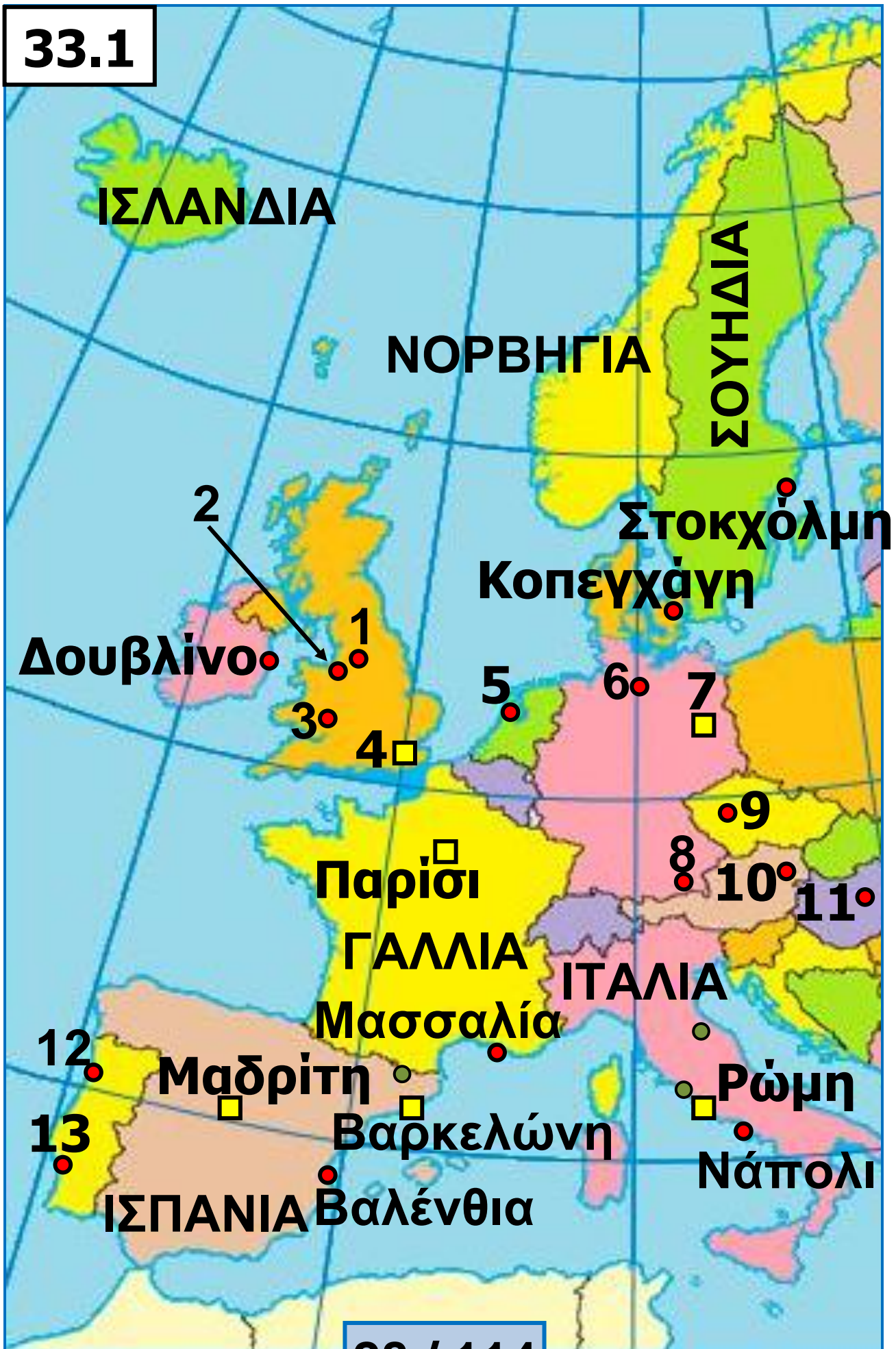
1η εργασία:

α. Αναζητήστε στον χάρτη των μεγάλων πόλεων της Ευρώπης (εικόνα 33.1, σελ. 29-33) τις πόλεις με πληθυσμό πάνω από τρία εκατομμύρια κατοίκους και συμπληρώστε τον πίνακα στη σελίδα 32, σύμφωνα με την υπόδειξη.

β. Παρατηρώντας τον ίδιο χάρτη, βρείτε χαρακτηριστικά που έχουν οι μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις με πληθυσμό πάνω από τρία εκατομμύρια κατοίκους. Για παράδειγμα, αν βρίσκονται κοντά στη θάλασσα ή στο εσωτερικό της χώρας, σε πεδινά ή σε ορεινά σημεία, αν είναι πρωτεύουσες κρατών ή όχι κτλ.

.....
.....

33.1

33.1 Χάρτης της Ευρώπης με πόλεις πάνω από ένα εκατομμύριο κατοίκους

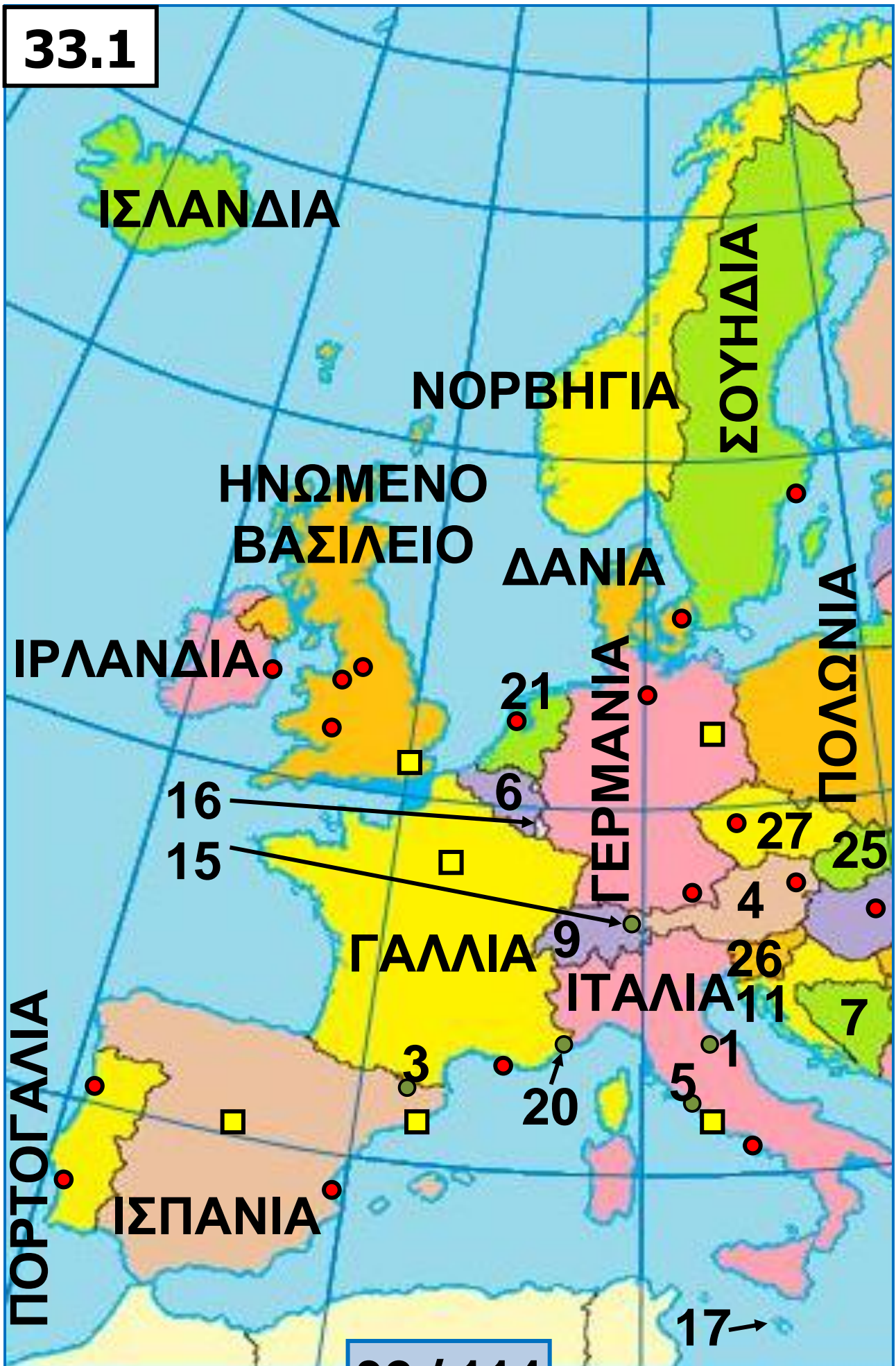
ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΧΑΡΤΗ 33.1

- Πόλη άνω των 3.000.000 κατοίκων
 - Πόλη με 1 – 3.000.000 κατοίκους
 - - - - - Σύνορα
- Κίεβο Πρωτεύουσα**

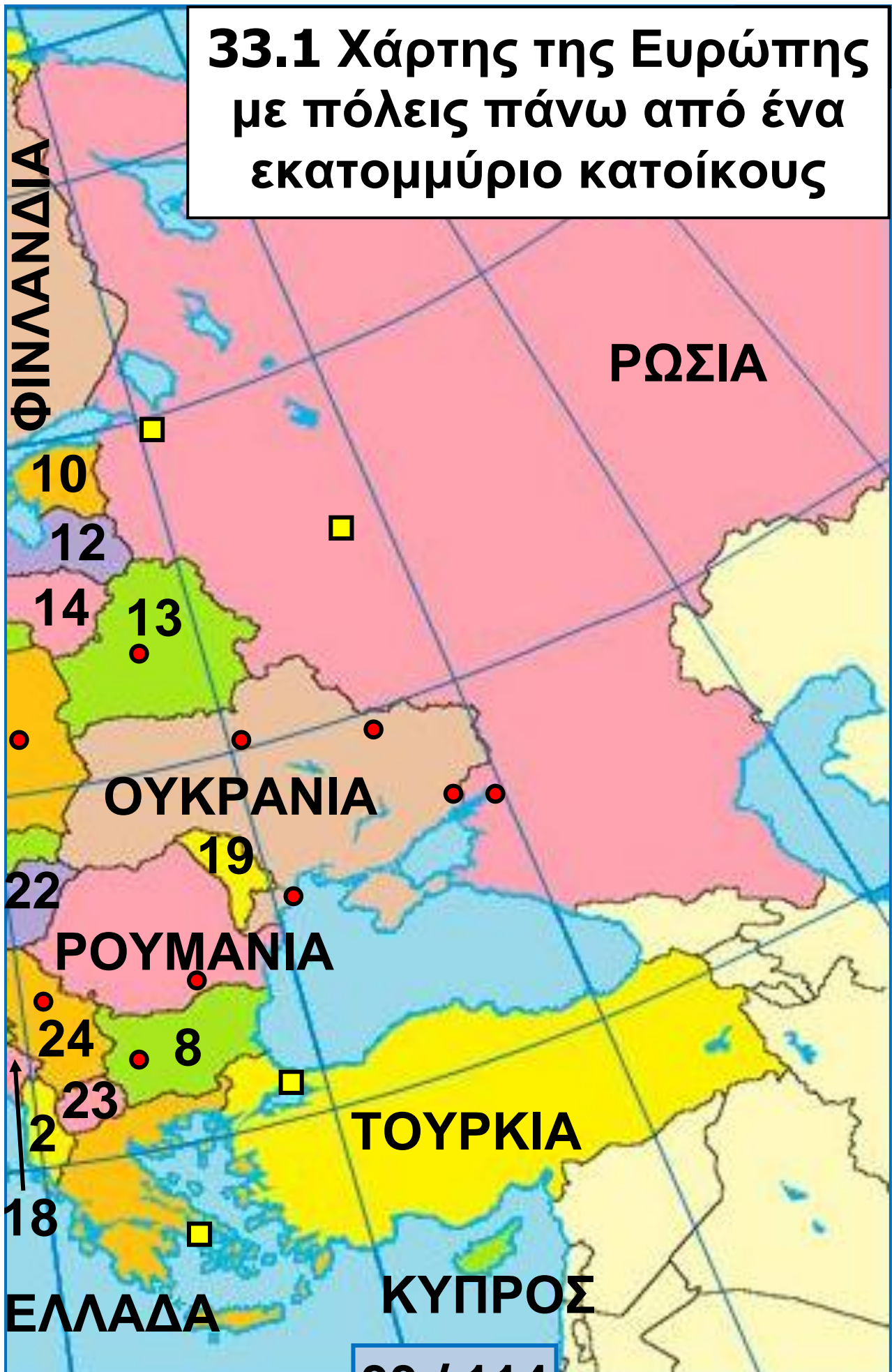
1	Μάντσεστερ	Ηνωμένο Βασίλειο
2	Λίβερπουλ	
3	Μπέρμιγχαμ	
4	Λονδίνο	
5	Άμστερνταμ	Ολλανδία
6	Αμβούργο	Γερμανία
7	Βερολίνο	
8	Μόναχο	
9	Πράγα	Τσεχία
10	Βιέννη	Αυστρία
11	Βουδαπέστη	Ουγγαρία
12	Πόρτο	Πορτογαλία
13	Λισαβόνα	
14	Βαρσοβία	Πολωνία
15	Βελιγράδι	Σερβία

Πόλη	Κράτος	Πρωτεύουσα κράτους
Μόσχα	Ρωσία	Ναι

33.1

33.1 Χάρτης της Ευρώπης με πόλεις πάνω από ένα εκατομμύριο κατοίκους

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΧΑΡΤΗ: 33.1

	Κράτος		Κράτος
1	Άγιος Μαρίνος	15	Λιχτενστάιν
2	Αλβανία	16	Λουξεμβούργο
3	Ανδόρα	17	Μάλτα
4	Αυστρία	18	Μαυροβούνιο
5	Βατικανό	19	Μολδαβία
6	Βέλγιο	20	Μονακό
7	Βοσνία-Ερζεγοβίνη	21	Ολλανδία
8	Βουλγαρία	22	Ουγγαρία
9	Ελβετία	23	Βόρεια Μακεδονία
10	Εσθονία	24	Σερβία
11	Κροατία	25	Σλοβακία
12	Λετονία	26	Σλοβενία
13	Λευκορωσία	27	Τσεχία
14	Λιθουανία		

γ. Σε ποιο περιοχή της Ευρώπης (δυτική, νότιο, κεντρική κτλ.) δεν υπάρχουν μεγάλες πόλεις με πληθυσμό πάνω από τρία εκατομμύρια κατοίκους; Πώς το εξηγείτε;

.....
.....
.....

2η εργασία: Αναζητήστε στον χάρτη των μεγάλων πόλεων της Ευρώπης (εικόνα 33.1) τις πόλεις με πληθυσμό από ένα έως τρία εκατομμύριο κατοίκους.

α. Πόσες πόλεις επισημάνετε;

.....

β. Πόσες από τις πόλεις με πληθυσμό από ένα έως τρία εκατομμύρια κατοίκους είναι πρωτεύουσες;

.....

γ. Πόσες από τις πόλεις με πληθυσμό από ένα έως τρία εκατομμύριο κατοίκους είναι παραθαλάσσιες;

.....

3η εργασία: Διαβάστε τα κείμενα στην επόμενη σελίδα και απαντήστε στις ερωτήσεις που ακολουθούν:

1ο κείμενο

«Η ιστορία του Λονδίνου ως πόλης και λιμανιού άρχισε με τη ρωμαϊκή κατάκτηση της Βρετανίας. Η πόλη ιδρύθηκε στην αριστερή όχθη του Τάμεση, σε μια χαλικώδη προεξοχή που δέσποζε σε ένα εύκολο πέρασμα, στο σημείο όπου συνέκλιναν οι θαλάσσιες και χερσαίες οδοί. Αναφέρεται για πρώτη φορά από τον Τάκιτο (1ος αιώνας μ.Χ.) με την ονομασία Londinium, όταν ήταν πια

σημαντική αγορά και ποτάμιο λιμάνι με μεγάλη κίνηση, τόση ώστε οι Ρωμαίοι είχαν κτίσει κυκλικό τείχος (που διασώζεται κατά ένα μέρος έως σήμερα), αρκετά εκτεταμένο για τους χρόνους εκείνους, που περιέβαλλε το σημερινό Σίτυ...»

**Εγκυκλοπαίδεια Δομή,
λήμμα «Λονδίνο»**

2ο κείμενο

«Πρωτεύουσα και μεγαλύτερη πόλη του Ηνωμένου Βασιλείου είναι το Λονδίνο, το οποίο βρίσκεται στη νοτιοδυτική Αγγλία, πάνω στον μεσημβρινό του Γκρίνουιτς, και διασχίζεται από τον ποταμό Τάμεση. Από διοικητική άποψη αποτελείται από τρεις ενότητες: α) την παλαιά πόλη (τη γνωστή και ως Σίτυ), β) το εσωτερικό Λονδίνο (που περιβάλλει την παλαιά πόλη) και γ)

το περιφερειακό Λονδίνο (που περιβάλλει το εσωτερικό Λονδίνο). Συνολικά το πολεοδομικό συγκρότημα απαρτίζεται από 32 δήμους. Η πόλη έχει έντονη οικονομική ζωή και αποτελεί έδρα μεγάλων τραπεζών και εταιρειών (ιδιαίτερα η περιοχή του Σίτυ)...»

**Εκπαιδευτική Ελληνική
Εγκυκλοπαίδεια,
λήμμα «Ηνωμένο Βασίλειο»**

α. Πόσους αιώνες ιστορίας έχει το Λονδίνο;

.....

β. Από ποιους ιδρύθηκε και με ποιο κριτήριο;

.....

γ. Σε πόσα τμήματα χωρίζεται αυτή η ευρωπαϊκή μεγαλούπολη;

.....

.....

δ. Με δεδομένο ότι και άλλες ευρωπαϊκές μεγαλουπόλεις έχουν μακράιωνη ιστορία (Αθήνα, Ρώμη κ.ά.), περιμένετε να διακρίνονται και αυτές σε τμήματα με παρόμοιο τρόπο όπως το Λονδίνο;

.....
.....

ε. Ποιο είναι σήμερα η φυσιογνωμία του Σίτυ, της αρχικής πόλης του Λονδίνου;

.....

2. Κάθε ομάδα να παρουσιάσει στην τάξη τα αποτελέσματα της εργασίας της. Κατόπιν συζητήστε όλοι μαζί για τη σημασία των ευρωπαϊκών πόλεων στη ζωή των κατοίκων της ηπείρου.

Μελετώ στο σπίτι

33.2 Παρίσι:
το ιστορικό
κέντρο της πόλης
(Λα Σιτέ) σε νησί
του ποταμού
Σηκουάνα

33.3 Λονδίνο:
ο «Τροχός της
Χιλιετίας»

Ένα από τα χαρακτηριστικά του ευρωπαϊκού πληθυσμού είναι η υψηλή αστικοποίηση. Παρά ταύτα, η Ευρώπη έχει λίγες μεγαλουπόλεις με πληθυσμό πάνω από τρία εκατομμύρια κατοίκους. Έχει όμως αρκετές πόλεις με πληθυσμό πάνω από ένα εκατομμύριο κατοίκους και επίσης σημαντικές συγκεντρώσεις

πληθυσμού (αστικά κέντρα) σε γειτονικές-κοντινές πόλεις με τις οποίες λειτουργούν ως ενιαίο σύνολο (Αθήνα-Πειραιάς στην Ελλάδα, περιοχή Ρουρ στη Γερμανία, περιοχή Ράντσταντ στην Ολλανδία, ευρύτερο Λονδίνο στο Ηνωμένο Βασίλειο κ.ά.). Η Μόσχα, το Λονδίνο, η Κωνσταντινούπολη και το Παρίσι είναι οι τέσσερις μεγαλύτερες σε πληθυσμό πόλεις της Ευρώπης. Ο πληθυσμός καθεμίας από αυτές φτάνει ή ξεπερνά τον πληθυσμό της χώρας μας!

Μελετώντας σχετικούς χάρτες μπορούμε εύκολα να διαπιστώσουμε ότι η συντριπτική πλειονότητα των μεγάλων ευρωπαϊκών πόλεων είναι πρωτεύουσες κρατών. Αυτό είναι φυσικό, αφού οι πρωτεύουσες κρατών αποτελούν σημαντικά

οικονομικά κέντρα και προσελκύουν κατοίκους από την υπόλοιπη χώρα.

Επίσης, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις βρίσκονται κυρίως:

- **κοντά στη θάλασσα, αποτελώντας σημαντικά λιμάνια·**
- **στις όχθες ποταμών·**
- **σε περιοχές με μεγάλη βιομηχανική ανάπτυξη·**
- **σε πεδιάδες.**

**33.4 Ρώμη:
Κολοσσαίο**

Ιστορικά, οι πρώτες πόλεις που δημιουργήθηκαν στην ευρωπαϊκή ήπειρο ήταν οι πόλεις-κράτη της αρχαίας Ελλάδας. Με χρονολογική σειρά, η Αθήνα της κλασικής

περιόδου, η Ρώμη στην ακμή της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και η Κωνσταντινούπολη στην ακμή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας ήταν οι μοναδικές ευρωπαϊκές πόλεις με πληθυσμό εκατοντάδες χιλιάδες κατοίκους για διάστημα αρκετών αιώνων. Αυτό σημαίνει ότι οι περισσότερες ευρωπαϊκές πόλεις μετρούν μεν εκατοντάδες χρόνια παρουσίας, για μεγάλη όμως περίοδο της ιστορίας τους παρέμειναν μικρές σε πληθυσμό. Το Λονδίνο, για παράδειγμα, που σήμερα αριθμεί σχεδόν 12 εκατομμύρια κατοίκους, τους πρώτους αιώνες από την ίδρυση του είχε 20.000 περίπου κατοίκους ενώ έως τον Μεσαίωνα δεν ξεπερνούσε τους 50.000 κατοίκους. Το ίδιο συνέβη και με το Παρίσι, το Βερολίνο και άλλες πόλεις.

Αυτό που πρέπει να γνωρίζουμε είναι ότι κατά το παρελθόν βασικό κριτήριο για την ίδρυση μιας πόλης αποτελούσε η ασφάλεια των κατοίκων της. Έτσι, αρκετές ευρωπαϊκές πόλεις ιδρύθηκαν σε νησιά ποταμών (π.χ. το Παρίσι), στο κέντρο λιμνών (π.χ. η Στοκχόλμη), σε υψώματα (π.χ. η Αθήνα, η Ρώμη). σε κλειστές καμπύλες ποταμών (π.χ. η Βέρνη) κτλ.

Μια άλλη, πολύ μεγάλη κατηγορία πόλεων είναι αυτές που ξεκίνησαν τη ζωή τους ως ρωμαϊκά φρούρια (π.χ. το Λονδίνο, η Κολωνία κ.ά.). Με δεδομένο ότι ο ρωμαϊκός στρατός ήταν πολύ ισχυρός, το κριτήριο για την κατασκευή των φρουρίων δεν ήταν τόσο η ασφάλεια όσο ο έλεγχος των συγκοινωνιών και της οικονομίας των κατακτημένων

λαών από τους Ρωμαίους. Έτσι, τα φρούρια κτίζονταν σε πεδινά σημεία ή στις όχθες ποταμών (π.χ. του Ρήνου, του Δούναβη κ.ά.) και στο πέρασμα των χρόνων εξελίχθηκαν σε πόλεις.

Οι ευρωπαϊκές πόλεις παρέμειναν μικρές σε πληθυσμό μέχρι και τις αρχές του 18ου αιώνα. Είναι χαρακτηριστικό ότι εκείνη την εποχή μόλις το 10% των Ευρωπαίων ζούσε σε αστικές περιοχές, όταν σήμερα το αντίστοιχο ποσοστό ξεπερνά το 75%.

Από τα μέσα του 18ου αιώνα η γοργή ανάπτυξη της βιομηχανίας και η χειροτέρευση της ζωής στην ύπαιθρο οδήγησαν πολλούς Ευρωπαίους στην εγκατάλειψη των αγροτικών περιοχών και στην αναζήτηση εργασίας στις βιομηχανικές περιοχές. Νέες πόλεις

αναπτύχθηκαν τότε κοντά στα εργοστάσια, τα οποία βρίσκονταν σε περιοχές με κοιτάσματα γαιανθράκων, απαραίτητου καυσίμου για την κίνηση των μηχανών, ή κοντά σε ποτάμια και λιμάνια, ώστε να είναι ευκολότερη η μεταφορά των πρώτων υλών ή των προϊόντων.

Εξαιτίας του γεγονότος ότι οι ευρωπαϊκές πόλεις ξεκίνησαν κάποτε τη ζωή τους ως μικροί οικισμοί και στο πέρασμα του χρόνου επεκτείνονταν συνεχώς, καθώς αυξανόταν ο πληθυσμός τους, είναι αναμενόμενο οι σημερινές ευρωπαϊκές μεγαλουπόλεις να μην είναι ομοιόμορφες σε όλα τα τμήματα τους. Πιο συγκεκριμένα, στις ευρωπαϊκές μεγαλουπόλεις κατά κανόνα διακρίνουμε:

- το ιστορικό κέντρο, δηλαδή τον αρχικό πυρήνα της πόλης, όπου η οικονομική ζωή είναι αρκετά σημαντική, αφού η περιοχή αποτελεί συνήθως τουριστικό πόλο έλξης, αλλά και έδρα επιχειρήσεων, κυβερνητικών υπηρεσιών κτλ. ·
- τις περιφερειακές συνοικίες γύρω από το ιστορικό κέντρο, όπου κατοικούν κυρίως άνθρωποι μεσαίων εισοδημάτων·
- τον δακτύλιο των απομακρυσμένων από το ιστορικό κέντρο προαστίων, στα οποία κατοικούν άνθρωποι με διαφορετικού ύψους εισοδήματα, ανάλογα με την περιοχή.

Σήμερα οι ευρωπαϊκές μεγαλουπόλεις αποτελούν ανθρώπινα δημιουργήματα γιγαντιαίων διαστάσεων, που επηρεάζουν τη ζωή και τις

δραστηριότητες τόσο των κατοίκων τους όσο και των κατοίκων άλλων κοντινών μικρών πόλεων (μέσα από σχέσεις αλληλεξάρτησης και αλληλοσυμπλήρωσης των μικρών πόλεων με τη μεγαλούπολη).

Εκτός από οικονομικά κέντρα, οι ευρωπαϊκές μεγαλουπόλεις και ιδιαίτερα οι πρωτεύουσες κρατών αποτελούν σημαντικά πολιτιστικά κέντρα. Μνημεία, μουσεία, καλλιτεχνικά δρώμενα κ.ά. αναδεικνύουν την ιστορία και τον πολιτισμό τόσο των μεγάλων πόλεων όσο και των κρατών, καθώς επίσης τον τρόπο σκέψης και έκφρασης των κατοίκων και τις προτιμήσεις τους. Λέγεται μάλιστα (ίσως κάπως υπερβολικά) πως, αν κάποιος επισκεφθεί την πρωτεύουσα μιας ευρωπαϊκής χώρας, είναι σαν να έμαθε τα πάντα γι' αυτή τη χώρα.

ΕΠΕΚΤΕΙΝΩ ΤΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΜΟΥ

Περιβαλλοντικά προβλήματα των μεγαλουπόλεων

Σχεδόν ο μισός πληθυσμός της Γης ζει σε πόλεις. Περισσότερες από 400 πόλεις σε όλο τον κόσμο έχουν πάνω από ένα εκατομμύριο κατοίκους η καθεμιά. Περίπου 20 από αυτές έχουν πληθυσμό πάνω από 10 εκατομμύρια η καθεμιά και τέσσερις από αυτές βρίσκονται στην Ευρώπη.

Η βιομηχανική επανάσταση, που ξεκίνησε γύρω στο 1750 από το Ηνωμένο Βασίλειο, συντέλεσε στην ταχύτατη αύξηση του πληθυσμού των πόλεων. Το Λονδίνο, για παράδειγμα, είχε το 1800 ένα περίπου εκατομμύριο κατοίκους, ενώ το 1900, μέσο σε 100 μόλις χρόνια, ο πληθυσμός του άγγιξε τα επτά εκατομμύρια!

Οι σημερινές μεγαλουπόλεις, εξαπλωμένες σε μεγάλη έκταση, ενσωματώνουν πολλές φορές μικρότερες γειτονικές πόλεις και αποτελούν μαζί μ' αυτές ένα γιγάντιο τεχνητό οικοσύστημα. Πέρα από τις ωφέλειες που προσφέρουν, οι μεγαλουπόλεις επιβαρύνουν και υποβαθμίζουν έντονα το περιβάλλον, προκαλώντας προβλήματα στην καθημερινή ζωή των κατοίκων τους. Η ηχορύπανση, το κυκλοφοριακό, η ρύπανση του αέρα, η αλλοίωση του τοπίου, η καταστροφή βιοτόπων, τα απορρίμματα είναι μερικά από τα πολλά περιβαλλοντικά ζητήματα που αφορούν τη ζωή στις πόλεις και απαιτούν λύση.

Αξιολογώ τι έμαθα

1. Γιατί, αν και η Ευρώπη είναι μία από τις πιο αστικοποιημένες περιοχές του πλανήτη, λίγες μόνο πόλεις της έχουν πληθυσμό περισσότερο από τρία εκατομμύρια κατοίκους;

2. Αντιστοίχισε τις μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις (1η στήλη) με τα κράτη στα οποία ανήκουν (2η στήλη):

**1. Αγία
Πετρούπολη**

α. Ουκρανία

2. Κίεβο

β. Πορτογαλία

3. Βαλένθια

**γ. Ηνωμένο
Βασίλειο**

4. Λίβερπουλ

δ. Ισπανία

5. Πόρτο

ε. Ρωσία

ΜΑΘΗΜΑ 34

Οι μεγάλες πόλεις της Ελλάδας

Σ' αυτό το μάθημα θα μάθω

- Ποιες είναι οι μεγαλύτερες ελληνικές πόλεις.
- Ποια είναι η κατανομή τους στον χώρο.

Λέξεις - κλειδιά

- αστυφιλία • πρωτεύουσα • πόλη
- οικισμός.

Συνεργάζομαι στην τάξη

1. Εργαστείτε ανά ομάδες.
 - α. Στον πίνακα 34.1 καταγράφονται οι 15 μεγαλύτερες ελληνικές πόλεις και η πληθυσμιακή τους εξέλιξη μεταξύ των ετών 1961-2001.

• Με τη βοήθεια του πολιτικού χάρτη της Ελλάδας (εικόνα 2.1, 4ος τόμος, σελ. 146-148) και αντλώντας πληροφορίες από το Μάθημα 28, (5ος τόμος) επισημάνετε ένα κοινό χαρακτηριστικό που έχουν όλες σχεδόν οι 15 μεγαλύτερες ελληνικές πόλεις.

• Επισημάνετε ένα κοινό χαρακτηριστικό που έχουν οι περισσότερες από τις 10 μεγαλύτερες ελληνικές πόλεις

• Ποια από τις 5 μεγαλύτερες ελληνικές πόλεις αύξησε υπερβολικά τον αριθμό των κατοίκων της στο διάστημα 1961-1981; Μπορείτε να δώσετε μια εξήγηση γι' αυτό; (Αντλήστε πληροφορίες από το Μάθημα 31, 5ος τόμος.)

β. Κατά τη γνώμη σας, πώς επηρεάζει μια μεγάλη πόλη τις γειτονικές της περιοχές; Σημειώστε την άποψη σας. (Μπορείτε να σκεφτείτε, π.χ., την πρωτεύουσα του νομού στον οποίο κατοικείτε ή μια άλλη μεγάλη ελληνική πόλη.)

.....

Πόλη	Αθήνα*	Θεσσαλονίκη*
1961	1.852.709	380.648
1971	2.540.241	557.360
1981	3.028.245	706.180
1991	3.072.922	749.048
2001	3.172.006	794.330

34.1 (* πολεοδομικό συγκρότημα. Στην περίπτωση της Αθήνας, στο πολεοδομικό της συγκρότημα περιλαμβάνεται και ο πληθυσμός του Πειραιά.)

συνεχίζεται στην επόμενη σελίδα →

Πόλη	Πάτρα*	Ηράκλειο*
1961	103.985	69.983
1971	120.847	84.710
1981	154.596	110.958
1991	170.452	126.907
2001	190.884	150.253

Πόλη	Λάρισα	Βόλος*
1961	55.391	81.072
1971	72.336	88.096
1981	102.426	107.751
1991	113.426	116.031
2001	126.076	120.480

34.1

(* πολεοδομικό συγκρότημα.)

συνεχίζεται στην επόμενη σελίδα →

Πόλη	Αχαρνές (Μενίδι)	Ιωάννινα*
1961	11.290	34.997
1971	74.671	40.130
1981	41.068	53.279
1991	61.352	68.072
2001	75.341	70.203

Πόλη	Χανιά*	Καβάλα
1961	50.789	44.517
1971	53.076	46.234
1981	64.740	56.705
1991	72.092	58.025
2001	68.514	64.293

34.1

(* πολεοδομικό συγκρότημα.)

συνεχίζεται στην επόμενη σελίδα →

Πόλη	Χαλκίδα*	Καλαμάτα*
1961	24.745	41.340
1971	36.300	40.402
1981	53.806	44.920
1991	62.837	47.641
2001	62.230	60.709

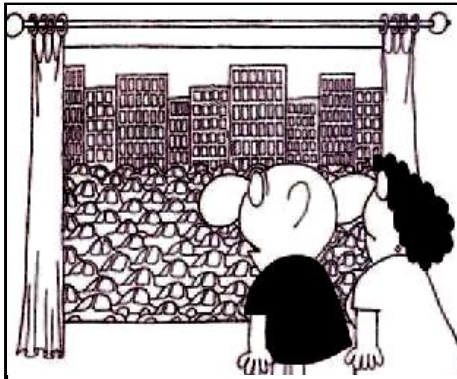
Πόλη	Αγρίνιο*	Λαμία	Κατερίνη*
1961	33.281	21.509	30.095
1971	41.794	37.877	30.512
1981	46.568	41.846	39.895
1991	52.896	43.898	48.021
2001	59.305	58.601	56.434

34.1 Οι 15 μεγαλύτερες ελληνικές πόλεις και η εξέλιξη του πληθυσμού τους
 (* πολεοδομικό συγκρότημα.)

γ. Παρατηρήστε τις εικόνες 34.2 και 34.3 και διαβάστε τα σχόλια τους. Ποια είναι η δική σας άποψη;

.....

.....

**ΣΕ ΛΙΓΑ ΧΡΟΝΙΑ, ΟΙ
ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΘΑ
ΧΩΡΙΖΟΝΤΑΙ ΣΕ
ΔΥΟ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ!**

**Σ' ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΒΡΗΚΑΝ ΝΑ
ΠΑΡΚΑΡΟΥΝ ΚΑΙ Σ' ΑΥΤΟΥΣ.
ΠΟΥ ΨΑΧΝΟΥΝ ΑΚΟΜΗ**

34.2 Πριν από μερικά χρόνια ο γελοιογράφος ΚΥΡ σατίριζε την Αθήνα του μέλλοντος.

34.3 Συνθήκες καθημερινής ζωής στην Αθήνα του σήμερα. Ο ΚΥΡ επαληθεύτηκε.

2. Παρουσιάστε συνοπτικά στην τάξη τις απαντήσεις σας και κατόπιν συζητήστε όλοι μαζί για τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της ζωής σε μια ελληνική μεγάλη πόλη όπως, για παράδειγμα, την Αθήνα ή τη Θεσσαλονίκη.

Μελετώ στο σπίτι

Ένα από τα χαρακτηριστικά του ελληνικού πληθυσμού που γνωρίσαμε σε προηγούμενο μάθημα είναι το υψηλό ποσοστό αστικοποίησης. Στο ξεκίνημα του 21ου αιώνα, περίπου έξι στους δέκα κατοίκους της χώρας μας ζουν σε πόλεις, δηλαδή σε οικισμούς με πληθυσμό πάνω από 10.000 κατοίκους. Η αναλογία αυτή δεν είναι μεγάλη για τα ευρωπαϊκά

δεδομένα, αν σκεφτούμε ότι υπάρχουν κράτη με αστικοποίηση που αγγίζει το 80% ή και παραπάνω (Ηνωμένο Βασίλειο, Γερμανία κ.ά.). Ωστόσο, η αναλογία αυτή είναι σημαντική για τα δεδομένα της χώρας μας, αν σκεφτούμε ότι:

- πριν από λίγες δεκαετίες ο ελληνικός πληθυσμός κατοικούσε κυρίως σε αγροτικές περιοχές·**
- η κατανομή του πληθυσμού είναι ανομοιόμορφη και υπάρχουν περιοχές αρκετά αραιοκατοικημένες.**

Μελετώντας χάρτες και στατιστικά δεδομένα, διαπιστώνουμε ότι η μεγάλη πλειονότητα των κατοίκων της χώρας ζει σε δύο μεγάλες πόλεις, την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, οι οποίες συγκεντρώνουν σχεδόν το

40% του πληθυσμού. Μόνο στην Αθήνα ζουν σήμερα περίπου τρεις στους δέκα κατοίκους της Ελλάδας. Όσον αφορά τις άλλες πόλεις, λίγες έχουν σημαντικό αριθμό κατοίκων (πάνω από 100.000) και είναι μικρές για τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Αυτό συμβαίνει γιατί, όπως είδαμε και στο Μάθημα 18, η Ελλάδα είναι χώρα με πολύ ορεινό έδαφος και λίγες καλλιεργήσιμες πεδιάδες, συνθήκες οι οποίες δεν ευνοούν την ανάπτυξη σημαντικού πληθυσμού και πολλών μεγάλων αστικών κέντρων.

Επίσης, παρατηρώντας την κατανομή των 15 μεγαλύτερων πόλεων στον ελληνικό χώρο, διαπιστώνουμε τα εξής:

- Η συντριπτική πλειονότητα τους είναι πρωτεύουσες των νομών στους οποίους βρίσκονται. Από τις**

δύο πόλεις που δεν είναι πρωτεύουσες νομών η μία (Αχαρνές) βρίσκεται πολύ κοντά στην Αθήνα και επηρεάζεται από αυτήν, ενώ η άλλη (Αγρίνιο) είναι τις τελευταίες δεκαετίες το οικονομικό κέντρο του νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας, του οποίου πρωτεύουσα είναι το Μεσολόγγι (η Ιερή Πόλη) για ιστορικούς λόγους. Αξίζει να σημειωθεί ότι το Μεσολόγγι υπήρξε πατρίδα πέντε πρωθυπουργών της χώρας μας.

- Οι περιοχές που συγκεντρώνουν μεγάλο αριθμό κατοίκων είναι αυτές που έχουν χαμηλό υψόμετρο και βρίσκονται κοντά στη θάλασσα. Είναι χαρακτηριστικό ότι από τις τέσσερις μεγαλύτερες ελληνικές πόλεις οι τρεις είναι λιμάνια (Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ηράκλειο)**

και η τέταρτη βρίσκεται πολύ κοντά στη θάλασσα και αποτελεί πολεοδομικό συγκρότημα με το επίνειο της (Αθήνα-Πειραιάς).

Λιμάνια είναι συνολικά οι 9 από τις 15 μεγαλύτερες ελληνικές πόλεις.

- Τις παραθαλάσσιες πόλεις με τον μεγαλύτερο πληθυσμό ακολουθούν οι πόλεις που βρίσκονται σε πεδινές εύφορες εκτάσεις (Λάρισα, Αγρίνιο, Λαμία, Κατερίνη). Στην περίπτωση αυτή η τοπική οικονομία είναι ισχυρή και ο πληθυσμός παραμένει στην περιοχή και αυξάνεται.

- Ανάμεσα στις 15 μεγαλύτερες πόλεις κυριαρχούν όσες βρίσκονται στον ηπειρωτικό κορμό της χώρας, ενώ μόνο τρεις βρίσκονται σε νησιωτικούς νομούς.

- Μόνο μία ορεινή πόλη, τα Ιωάννινα, καταγράφεται στις 15 μεγαλύτερες πόλεις, και αυτό οφείλεται στη μακράιωνη σημαντική παρουσία της στην οικονομική, ιστορική και πολιτιστική ζωή τόσο της περιοχής όπου βρίσκεται όσο και της χώρας.

Στην Ελλάδα η υψηλή αστικοποίηση άρχισε να παρατηρείται μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν γιγαντώθηκε η αστυφιλία, η φυγή δηλαδή από την ύπαιθρο προς τις μεγάλες πόλεις και ιδιαίτερα την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Η αστικοποίηση δε συνδέθηκε στη χώρα μας με τη βιομηχανική επανάσταση, όπως σε άλλες χώρες της Ευρώπης, αλλά είχε κοινωνικοπολιτικά και οικονομικά αίτια.

34.4 Πειραιάς

34.5 Θεσσαλονίκη

34.6 Πάτρα

Είναι χαρακτηριστικό ότι στην Αθήνα αμέσως μετά την απελευθέρωση από τους Τούρκους ζούσαν μόλις 12.000 άνθρωποι, κυρίως γύρω από την Ακρόπολη, και πολλές από τις σημερινές πυκνοκατοικημένες γειτονιές της ήταν περιβόλια ή απομακρυσμένοι χώροι περιπάτου για τα δεδομένα της εποχής εκείνης. Σήμερα στο πολεοδομικό συγκρότημα της πρωτεύουσας κατοικούν πάνω από τρία εκατομμύρια άνθρωποι και η πυκνότητα του πληθυσμού σε ορισμένες περιοχές της ξεπερνά τους 8.000 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο! Αυτή η τόσο μεγάλη συγκέντρωση κατοίκων στην πρωτεύουσα συνέβη σε δύο χρονικές περιόδους: το 1922, λόγω της μικρασιατικής καταστροφής, και από το 1960 έως

το 1980, λόγω της εσωτερικής μετανάστευσης.

Παρομοίως και η Θεσσαλονίκη το χρονικό διάστημα από το 1960 έως το 1980 υπήρξε σημαντικός πόλος έλξης για πολλούς Έλληνες. Σήμερα έχει πληθυσμό που αγγίζει το ένα εκατομμύριο κατοίκους.

Όπως στην Ευρώπη, έτσι και στην Ελλάδα οι μεγάλες πόλεις επηρεάζουν τη ζωή όχι μόνο των κατοίκων τους, αλλά και των κατοίκων γειτονικών περιοχών και των μικρότερων κοντινών πόλεων, αποτελώντας οικονομικά και πολιτιστικά κέντρα. Η βελτίωση των συγκοινωνιακών υποδομών σήμερα επιτρέπει σε κάποιον να εργάζεται στην πρωτεύουσα ενός νομού και να κατοικεί σε έναν μικρότερο, κοντινό με την πρωτεύουσα οικισμό, όπως για

παράδειγμα σε κάποιον που εργάζεται στην Αθήνα να κατοικεί στη Χαλκίδα ή στην Κόρινθο.

Οι ελληνικές μεγαλουπόλεις αντιμετωπίζουν στο σύνολο τους σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα, όπως είναι η ρύπανση της ατμόσφαιρας, το κυκλοφοριακό πρόβλημα, η διαχείριση των απορριμμάτων, η άναρχη δόμηση, η ηχορύπανση κ.ά., η αντιμετώπιση των οποίων επιβάλλει τόσο τη συνεχή παρέμβαση της πολιτείας όσο και την ενημέρωση, την ευαισθητοποίηση και την ενεργοποίηση του πολίτη για την προστασία του περιβάλλοντος.

ΕΠΕΚΤΕΙΝΩ ΤΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΜΟΥ

Αίγινα, Ναύπλιο, Αθήνα: οι πρωτεύουσες της νεότερης Ελλάδας
Η Αίγινα, το Ναύπλιο και η Αθήνα είναι οι πόλεις που υπήρξαν σε διάφορες χρονικές περιόδους πρωτεύουσες του ελληνικού κράτους από την απελευθέρωση του το 1828 έως σήμερα.

Η Αίγινα αποτέλεσε προσωρινή πρωτεύουσα από τις αρχές του 1828 έως τις αρχές του 1829. Γαυτό το σύντομο διάστημα ιδρύθηκαν στην πόλη, μεταξύ άλλων, η Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, Αρχαιολογικό Μουσείο, Ορφανοτροφείο και το πρώτο Νομισματοκοπείο της νεότερης Ελλάδος.

Το Ναύπλιο αποτέλεσε την πρώτη πρωτεύουσα του νεοσύστατου ελληνικού κράτους από το 1829 έως

το 1834. Η Αθήνα ήταν εκείνη την εποχή ένας άσημος οικισμός. Σε πίνακες ξένων περιηγητών εικονίζεται ένα χωριό κτισμένο γύρω από τον λόφο της Ακρόπολης. Ωστόσο, η Αθήνα διατηρούσε πάντα την αίγλη του ονόματος της και έτσι το φθινόπωρο του 1834, μετά από μια επίσκεψη του βασιλιά Όθωνα, η Αθήνα ανακηρύχθηκε πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους. Από τότε άρχισε η ανάπτυξη της πόλης.

Αξιολογώ τι έμαθα

1. Στο κρυπτόλεξο στην επόμενη σελίδα υπάρχουν πέντε από τις μεγαλύτερες ελληνικές πόλεις. Μπορείς να τις βρεις ψάχνοντας οριζόντια, κάθετα και διαγώνια;

Τ	Φ	Γ	Γ	Ψ	Λ	Η	Ξ	Λ	Χ	Α
Α	Ο	Τ	Α	Γ	Α	Γ	Α	Σ	Α	Ρ
Ζ	Δ	Α	Ο	Μ	Ο	Ι	Λ	Ε	Ν	Ο
Χ	Α	Σ	Ν	Λ	Κ	Ρ	Α	Ρ	Ι	Κ
Κ	Η	Θ	Λ	Ν	Ρ	Η	Ρ	Φ	Α	Μ
Ι	Ρ	Ε	Η	Λ	Ι	Δ	Ι	Ρ	Ι	Ε
Ο	Δ	Α	Σ	Ν	Α	Ν	Σ	Ξ	Α	Α
Ε	Η	Ψ	Ξ	Λ	Α	Γ	Α	Σ	Ρ	Π
Ν	Β	Ο	Λ	Ο	Σ	Μ	Λ	Φ	Α	Ο
Φ	Μ	Ζ	Β	Χ	Υ	Ο	Π	Κ	Τ	Θ
Υ	Ξ	Σ	Φ	Σ	Λ	Α	Σ	Κ	Δ	Υ

**2. Παρατήρη-
σε στον πίνα-
κα 34.1 τις 15**

μεγαλύτερες ελληνικές πόλεις.

**α. Γιατί μόνο 3 από τις 15
μεγαλύτερες ελληνικές πόλεις
βρίσκονται σε νησιά;**

**β. Γιατί οι 2 από αυτές τις πόλεις
βρίσκονται στο ίδιο νησί;**

**γ. Γιατί υπάρχει μία μόνο ορεινή
πόλη ανάμεσα στις 15 μεγαλύτερες
ελληνικές πόλεις;**

ΜΑΘΗΜΑ 35

Οι βαλκανικές χώρες

Σ' αυτό το μάθημα θα μάθω

- Ποιες είναι οι βαλκανικές χώρες.
- Ορισμένα από τα χαρακτηριστικά στοιχεία των βαλκανικών χωρών.

Λέξεις - κλειδιά

- Βαλκανική Χερσόνησος
- Αίμος
- Βαλκάνια
- βαλκανικές χώρες
- βαλκανικές θρησκείες
- βαλκανικές γλώσσες.

Συνεργάζομαι στην τάξη

1. Εργαστείτε ανά ομάδες.
Συγκεντρώστε πληροφορίες για τις χώρες της Βαλκανικής Χερσονήσου στην οποία βρίσκεται και η Ελλάδα.

α. Παρατηρήστε στον γεωμορφολογικό χάρτη της Ευρώπης τον χώρο των Βαλκανίων. Το ανάγλυφο είναι κυρίως πεδινό ή ορεινό;

.....

β. Μελετήστε τα στοιχεία των πινάκων 25.3 (4ος τόμος, σελ. 121-136) και 35.1 και απαντήστε στις ερωτήσεις που ακολουθούν:

• Πόσες είναι οι βαλκανικές χώρες;

.....

• Οι βαλκανικές χώρες είναι αραιοκατοικημένες ή πυκνοκατοικημένες σε σχέση με χώρες της δυτικής Ευρώπης (π.χ. τη Γαλλία);

.....

• Πώς θα χαρακτηρίζατε το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. των περισσότερων βαλκανικών χωρών σε σχέση με

**αυτό των χωρών της δυτικής
Ευρώπης (π.χ. της Γερμανίας):
παραπλήσιο, σημαντικά
χαμηλότερο ή σημαντικά
υψηλότερο;**

- Ποια βαλκανική χώρα έχει το
υψηλότερο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π;**

Χώρα		
Αλβανία	Βοσνία-Ερζεγοβίνη	Βουλγαρία
Πρωτεύουσα		
Τίρανα	Σαράγεβο	Σόφια
Πληθυσμός		
3.874.000	4.552.200	7.629.300
Έκταση (τετρ. χλμ.)		
28.748	51.129	110.994
Πυκνότη. πληθ. (κατ/τετρ. χλμ.)		
135	89	69
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε \$)		
5.500	6.600	11.800

35.1 Οι βαλκανικές χώρες το 2006
(συνεχίζεται στην επόμενη σελίδα→)

Χώρα		
Ελλάδα	Κροατία	Μαυροβούνιο
Πρωτεύουσα		
Αθήνα	Ζάγκρεμπ	Ποντγκόριτσα
Πληθυσμός		
11.171.000	4.442.800	631.000
Έκταση (τετρ. χλμ.)		
132.957	56.538	14.026
Πυκνότη. πληθ. (κατ/τετρ. χλμ.)		
85	79	45
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε \$)		
30.500	15.500	3.800

35.1 Οι βαλκανικές χώρες το 2006
(συνεχίζεται στην επόμενη σελίδα→)

Χώρα		
Βόρεια Μακεδονία	Ρουμανία*	Σερβία
Πρωτεύουσα		
Σκόπια	Βουκουρέστι	Βελιγράδι
Πληθυσμός		
2.038.500	21.565.200	10.150.300
Έκταση (τετρ. χλμ.)		
25.713	237.500	88.361
Πυκνότη. πληθ. (κατ/τετρ. χλμ.)		
79	91	115
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε \$)		
8.400	11.100	7.700

35.1 Οι βαλκανικές χώρες το 2006 →
 (*Η Ρουμανία και η Σλοβενία
 βρίσκονται στα όρια της
 Βαλκανικής Χερσονήσου με την
 υπόλοιπη Ευρώπη.)

Χώρα	
Σλοβενία*	Τουρκία**
Πρωτεύουσα	
Λιουμπλιάνα	Άγκυρα
Πληθυσμός	
2.010.400	8.500.000 (73.427.000)
Έκταση (τετρ. χλμ.)	
20.253	23.623 (780.580)
Πυκνότη. πληθ. (κατ/τετρ. χλμ.)	
99	360(94)
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε \$)	
27.300	9.400

35.1 Οι βαλκανικές χώρες το 2006 (** Το μεγαλύτερο τμήμα της Τουρκίας βρίσκεται στην ασιατική ήπειρο. Ευρωπαϊκό έδαφος αποτελούν τα 23.623 τετρ. χλμ., με 8.500.000 περίπου κατοίκους.)

γ. Παρατηρήστε τους χάρτες 25.1 (4ος τόμος, σελ. 102-108), 32.1 και 32.2 και απαντήστε στις ερωτήσεις που ακολουθούν:

• Σε ποια γλωσσική ομάδα ανήκουν οι περισσότερες βαλκανικές γλώσσες;

.....

• Ποιο θρήσκευμα επικρατεί στις περισσότερες βαλκανικές χώρες;

.....

δ. Παρατηρήστε την εικόνα 26.2 (5ος τόμος, σελ. 13-15) και απαντήστε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

• Πόσες και ποιες βαλκανικές χώρες ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση;

.....

• Ποια βαλκανική χώρα είναι το παλαιότερο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

.....

2. Παρουσιάστε με συντομία στην τάξη τα αποτελέσματα των παρατηρήσεων σας.

Μελετώ στο σπίτι

Η Βαλκανική Χερσόνησος είναι η ανατολικότερη από τις τρεις χερσονήσους της νότιας Ευρώπης και βρίσκεται στα όρια συνάντησης της ηπείρου με την Ασία. Βρέχεται ανατολικά από τη Μαύρη θάλασσα (Εύξεινο Πόντο) και τη θάλασσα του Μαρμαρά (Προποντίδα), νοτιοανατολικά από το Αιγαίο Πέλαγος, νοτιοδυτικά από το Ιόνιο Πέλαγος και δυτικά από την Αδριατική θάλασσα. Στα βόρεια

συνδέεται με τον ηπειρωτικό κορμό της Ευρώπης σε μήκος 1.200 χιλιομέτρων περίπου, αλλά τα όρια της χερσονήσου εκεί είναι σχετικά ακαθόριστα, αφού δεν υπάρχει ένα σαφές γεωμορφολογικό διαχωριστικό χαρακτηριστικό, όπως μια οροσειρά (π.χ. τα Πυρηναία στην Ιβηρική Χερσόνησο). Έτσι, τα βόρεια σύνορα της Βαλκανικής Χερσονήσου καθορίζονται συμβατικά και, γενικά, θεωρείται ότι ευθυγραμμίζονται με τη γραμμή των ποταμών Σάβου και Δούναβη. Εξάλλου, αυτό το όριο δικαιολογείται και ιστορικά, αφού η περιοχή που περιλαμβάνεται σ' αυτό (στο μεγαλύτερο μέρος της και μαζί με τη Ρουμανία) αποτελούσε το ευρωπαϊκό τμήμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από τα τέλη του 15ου έως τον 19ο αιώνα.

Η Βαλκανική είναι ορεινή χερσόνησος, με πλούσιο κατακόρυφο διαμελισμό. Πήρε την ονομασία της από τη μεγάλη ομώνυμη οροσειρά που βρίσκεται στη Βουλγαρία, τα Βαλκάνια (Αίμος). Άλλες οροσειρές της χερσονήσου είναι οι Δειναρικές Άλπεις, η Πίνδος και η Ροδόπη, ενώ στο βόρειο τμήμα της εκτείνονται τα Καρπάθια. Οι πεδιάδες είναι σχετικά λίγες, με σημαντικότερη την πεδιάδα της Βλαχίας κατά μήκος της ροής του Δούναβη, στα σύνορα Βουλγαρίας-Ρουμανίας.

Πλούσιος είναι και ο οριζόντιος διαμελισμός της Βαλκανικής Χερσονήσου, που περιλαμβάνει, εκτός των άλλων, χιλιάδες νησιά στο Αιγαίο, στο Ιόνιο και στην Αδριατική (δαλματικές ακτές).

**Στη Βαλκανική Χερσόνησο
βρίσκονται οι εξής χώρες: Αλβανία,
Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία,
Ελλάδα, Κροατία, Μαυροβούνιο,
Δημοκρατία της Βόρειας
Μακεδονίας, Ρουμανία, Σερβία,
Σλοβενία και Τουρκία (το
ευρωπαϊκό της τμήμα, η Ανατολική
Θράκη).**

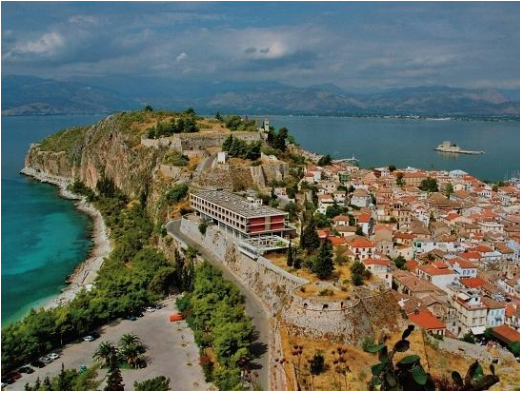
35.2 Τοπίο στη Ρουμανία

35.3 Σλοβενία: Λιουμπλιάνα

35.4 Κροατία: Ντουμπρόβνικ

35.5 Ελλάδα: Ναύπλιο

Μελετώντας σχετικούς χάρτες και στατιστικά στοιχεία, εύκολα διαπιστώνεται ότι:

- Οι βαλκανικές χώρες είναι μικρές σε έκταση και σε πληθυσμό και πιο αραιοκατοικημένες σε σχέση με τις χώρες της δυτικής Ευρώπης.**
- Άλλες σε μικρότερο και άλλες σε μεγαλύτερο βαθμό αντιμετωπίζουν δημογραφικό πρόβλημα. Εξαιρούνται η Αλβανία και η Τουρκία.**
- Υπάρχει εθνική, γλωσσική και θρησκευτική ανομοιομορφία στα Βαλκάνια σε σχέση με τις άλλες χερσονήσους της Ευρώπης και με την ίδια την Ευρώπη συνολικά.**

Βέβαια, οι γλώσσες αρκετών βαλκανικών χωρών ανήκουν στη σλαβική οικογένεια, υπάρχουν ωστόσο αρκετές διαφορετικές εθνικές γλώσσες (π.χ. ελληνική, αλβανική, τουρκική, ρουμανική). Όσον αφορά το θρήσκευμα, στις έξι από τις βαλκανικές χώρες επικρατεί η ορθοδοξία, ενώ εδώ βρίσκονται οι μόνες ευρωπαϊκές χώρες στις οποίες επικρατεί ο μωαμεθανισμός (Τουρκία, Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη). Στις βορειοδυτικές βαλκανικές χώρες, οι οποίες βρίσκονται εγγύτερα στον ηπειρωτικό κορμό της Ευρώπης, επικρατεί ο καθολικισμός (Κροατία, Σλοβενία).

- Η οικονομία αρκετών βαλκανικών χωρών είναι λιγότερο αναπτυγμένη από αυτήν των χωρών της δυτικής Ευρώπης, με αποτέλεσμα το κατά**

κεφαλήν Α.Ε.Π. των βαλκανικών λαών να απέχει σημαντικά από αυτό των Δυτικοευρωπαίων.

Εξαίρεση αποτελεί η οικονομία της Ελλάδας και της Σλοβενίας.

Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση αυτών των χαρακτηριστικών χωρών έχουν διαδραματίσει πολλοί παράγοντες, όπως:

- Η στρατηγική θέση της Βαλκανικής Χερσονήσου. Στο νοτιοανατολικό άκρο της Ευρώπης και πολύ κοντά στην Ασία και στην Αφρική, αποτέλεσε πέρασμα κατά τις μετακινήσεις των λαών στην περιοχή (Σλάβοι, Τούρκοι κ.ά.).**
- Η συγκέντρωση πολλών εθνοτήτων σε έναν περιορισμένο γεωγραφικά χώρο.**
- Η ορεινή γεωμορφολογία της περιοχής. Το ανάγλυφο είναι**

κυρίως ορεινό, με λιγοστές πεδινές καλλιεργούμενες εκτάσεις και λίγα μόνο περάσματα ανάμεσα στα ψηλά βουνά (π.χ. κοιλάδα Αξιού στα σύνορα Ελλάδας-Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας). Έτσι, οι γεωργικές και οι κτηνοτροφικές δραστηριότητες σ' αυτό το δύσκολο τοπίο δεν ήταν παλαιότερα αρκετά παραγωγικές και δε βοηθούσαν την ανάπτυξη της οικονομίας, όπως σε άλλες περιοχές της Ευρώπης όπου κυριαρχούν οι πεδιάδες (π.χ. Ολλανδία, Γαλλία κ.ά.). Το ανάγλυφο καθορίζει την κατανομή του πληθυσμού στα Βαλκάνια, αφού οι περισσότεροι άνθρωποι ζουν στις κοιλάδες των ποταμών και στις μικρές πεδινές εκτάσεις, ενώ τα ορεινά είναι αραιοκατοικημένα.

• Τα ιστορικά γεγονότα που έχουν διαδραματιστεί στα Βαλκάνια τα τελευταία 200 χρόνια, ως αποτέλεσμα της εθνικής, γλωσσικής και θρησκευτικής ανομοιομορφίας της χερσονήσου. Κατά τον 19ο αιώνα οι περισσότεροι βαλκανικοί λαοί, ανάμεσα τους και οι Έλληνες, απέκτησαν με αιματηρούς απελευθερωτικούς πολέμους την ανεξαρτησία τους από τον τουρκικό ζυγό (όταν άλλοι ευρωπαϊκοί λαοί ανέπτυσαν αλματωδώς το εμπόριο και τη βιομηχανία τους). Κατά τον 20ό αιώνα οι κάτοικοι της χερσονήσου υπέφεραν από δύο βαλκανικούς και δύο παγκόσμιους πολέμους, με οδυνηρές συνέπειες σε ανθρώπινα θύματα και οικονομικές καταστροφές. Ακόμη και στο τέλος του 20ού αιώνα, όταν

σε όλη την υπόλοιπη Ευρώπη επικρατούσε από δεκαετίες η ειρήνη, στη Γιουγκοσλαβία (βαλκανική χώρα η οποία δεν υφίσταται σήμερα ως ενιαίο κράτος) ξεσπούσε πόλεμος. Η διάσπαση της ενιαίας μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990 Γιουγκοσλαβίας είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία, από το 1991 έως το 2006, έξι νέων κρατών στην περιοχή (της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, της Κροατίας, της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας, της Σερβίας, της Σλοβενίας και του Μαυροβουνίου).

- Τα κοινωνικά-πολιτικά γεγονότα που συνέβησαν στη Βαλκανική Χερσόνησο τα τελευταία 60 χρόνια. Για αρκετές δεκαετίες (από τη λήξη του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου, το 1945, έως το 1990) οι βαλκανικές χώρες ήταν ενταγμένες σε

αντίπαλους στρατιωτικούς συνασπισμούς, με αποτέλεσμα στις σχέσεις τους να επικρατεί κλίμα καχυποψίας. Η κατάρρευση, στις αρχές της δεκαετίας του 1990, των καθεστώτων που επικρατούσαν έως τότε στις περισσότερες χώρες της περιοχής (Βουλγαρία, Ρουμανία, Αλβανία) προκάλεσε σοβαρή πτώση του βιοτικού επιπέδου και ανάγκασε σημαντικό αριθμό κατοίκων αυτών των χωρών να μεταναστεύσει.

Η ελληνική παρουσία στα Βαλκάνια υπήρξε, από την αρχαιότητα ακόμη, ιδιαίτερα σημαντική. Έλληνες αποίκισαν ήδη από τον 8ο π.Χ. αιώνα αρκετά σημεία των δυτικών παραλίων της Μαύρης θάλασσας (Ίστρος, Μεσημβρία κ.ά.), και την Αδριατική (Επίδαμνος, Απολλωνία κ.ά.),

μεταφέροντας μαζί με τις εμπορικές δραστηριότητες και τον ελληνικό πολιτισμό στην περιοχή.

Σήμερα η Ελλάδα είναι η ισχυρότερη οικονομικά χώρα της χερσονήσου και αποτελείτο παλαιότερο βαλκανικό μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Άλλες βαλκανικές χώρες που ανήκουν στην Ε.Ε. είναι η Σλοβενία, που εντάχθηκε το 2004, και η Βουλγαρία και Ρουμανία, που εντάχθηκαν το 2007. Βασικός στόχος όσων βαλκανικών χωρών δε συμμετέχουν ήδη στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η ένταξη τους σ' αυτήν.

ΕΠΕΚΤΕΙΝΩ ΤΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΜΟΥ

Έβρος: ο μεγάλος βαλκανικός ποταμός που ενώνει τρεις χώρες
Έβρος, Μαρίτσο, Μέρας: τρεις ονομασίες για το ίδιο ποτάμι, τον Έβρο, που πηγάζει από την οροσειρά Ρίλα της Βουλγαρίας, όπου βρίσκεται η ψηλότερη κορυφή των Βαλκανίων (Μουσαλά, 2.925 μέτρα). Αρχικά ο Έβρος κυλά προς τα ανατολικά, μέσα σε μια χαμηλή κοιλάδα μήκους 200 περίπου χιλιομέτρων, και μετά στρίβει νοτιοανατολικά και φτάνει κοντά στο ελληνικό χωριό Ορμένιο, το βορειότερο χωριό της χώρας μας. Για 15 χιλιόμετρα είναι το σύνορο μας με τη Βουλγαρία, ενώ, στρεφόμενος στη συνέχεια νότια, αποτελείτο σύνορο μας με την Τουρκία για 215 χιλιόμετρα, πριν εκβάλει στο θρακικό Πέλαγος, όπου

σχηματίζει το περίφημο για την εκπληκτική ομορφιά του Δέλτα. Στις όχθες του είναι χτισμένες πολλές και γνωστές πόλεις και κωμοπόλεις, όπως η Φιλιππούπολη (Πλόβντιβ), χτισμένη από τον Φίλιππο, το Διδυμότειχο, παλαιά πρωτεύουσα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, το Σουφλί του μεταξιού, η Βήρα (Φέρες) των Βυζαντινών, αλλά και η καινούρια πόλη Νέα Ορεστιάδα. Παραπόταμοι του είναι ο Τούντζασστη Βουλγαρία, ο Άρδας στην Ελλάδα και ο Εργίνης στην Τουρκία. Ο Έβρος είναι ευεργέτης όλων των ανθρώπων που ζουν στην κοιλάδα του, αφού ποτίζει τα χωράφια τους, γεμίζει τους υπόγειους ταμιευτήρες νερού, δίνει ψάρια στους ψαράδες του, αλλά, όταν πλημμυρίζει, προκαλεί καταστροφές.

Αξιολογώ τι έμαθα

1. Με τη βοήθεια των χαρτών 32.1 και 32.2 συμπλήρωσε τον πίνακα που ακολουθεί, σύμφωνα με την υπόδειξη:

Βαλκανική χώρα		
Αλβανία	Βοσνία-Ερζεγοβίνη	Βουλγαρία
Κύρια θρησκεία		
Μωαμεθανισμός		
Κύρια γλώσσα ή γλωσσική ομάδα		
Αλβανική		
Βαλκανική χώρα		
Ελλάδα	Μαυροβούνιο	
Κύρια θρησκεία		
Κύρια γλώσσα ή γλωσσική ομάδα		

Βαλκανική χώρα		
Κροατία	Βόρεια Μακεδονία	Ρουμανία
Κύρια θρησκεία		
Κύρια γλώσσα ή γλωσσική ομάδα		
Βαλκανική χώρα		
Σερβία	Σλοβενία	Τουρκία
Κύρια θρησκεία		
Κύρια γλώσσα ή γλωσσική ομάδα		

2. Αντιστοίχισε τις βαλκανικές χώρες (1η στήλη) με τις πρωτεύουσες τους (2η στήλη)

1. Αλβανία	α. Ζάγκρεμπ
2. Κροατία	β. Ποντγκόριτσα
3. Σερβία	γ. Σόφια
4. Βουλγαρία	δ. Βελιγράδι
5. Σλοβενία	ε. Σκόπια
6. Βοσνία-Ερζεγοβίνη	στ. Άγκυρα
7. Βόρεια Μακεδονία	ζ. Βουκουρέστι
8. Ελλάδα	η. Σαράγεβο
9. Ρουμανία	θ. Αθήνα
10. Τουρκία	ι. Λιουμπλιάνα
11. Μαυροβούνιο	ια. Τίρανα

ΜΑΘΗΜΑ 36

Οι γείτονές μας στα Βαλκάνια

Σ' αυτό το μάθημα θα μάθω

- Ποιες είναι οι γειτονικές μας χώρες στα Βαλκάνια.
- Ορισμένα από τα χαρακτηριστικά στοιχεία τους.
- Για τις σχέσεις της χώρας μας με τους γείτονες της.

Λέξεις - κλειδιά

- φυσικά σύνορα
- οικονομική βοήθεια
- επενδύσεις
- μετανάστευση.

Συνεργάζομαι στην τάξη

1. Εργαστείτε ανά ομάδες. Αφού μελετήσετε τον πολιτικό χάρτη της Ευρώπης (εικόνα 25.1, τόμος 4ος, σελ. 102-108) και τον πολιτικό

χάρτη της Ελλάδας (εικόνα 2.1, τόμος 4ος, σελ. 146-148), απαντήστε στις ερωτήσεις που ακολουθούν και αφορούν τους τέσσερις γείτονες μας στα Βαλκάνια: την Αλβανία, τη Βουλγαρία, τη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας και την Τουρκία.

α. Με ποια ή ποιες από αυτές τις βαλκανικές χώρες έχουμε κοινά σύνορα:

- Στα βορειοδυτικά;
-
- Στα βόρεια;
-
- Στα βορειοανατολικά;
-
- Στη θάλασσα;
-

β. Με ποια βαλκανική χώρα έχουμε μεγαλύτερο μήκος συνόρων;

.....

2. α Αφού μελετήσετε τον πίνακα 35.1, ταξινομήστε το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. της Ελλάδας και των τεσσάρων γειτονικών της βαλκανικών χωρών, ξεκινώντας από το υψηλότερο και προχωρώντας προς το χαμηλότερο.

.....

.....

β. Διαβάστε το κείμενο που ακολουθεί:

«Η Τουρκία αποτέλεσε το 2005 την 5η σημαντικότερη χώρα-αποδέκτη των ελληνικών προϊόντων... Η Ελλάδα κατατάσσεται στην 4η θέση χωρών των οποίων οι πολίτες επισκέπτονται αυτή τη χώρα. Κατά

το 2005, 585.000 Έλληνες επισκέφτηκαν την Τουρκία...

Η Αλβανία είναι σημαντικός εταίρος για την Ελλάδα στην περιοχή και οι σχέσεις των δύο χωρών χαρακτηρίζονται από στενή συνεργασία σε πολλούς τομείς... Η Ελλάδα υποστηρίζει σταθερά τις προσπάθειες της Αλβανίας για την προσέγγιση στην Ε.Ε. και το ΝΑΤΟ... Η χώρα μας κατατάσσεται στην 1η θέση μεταξύ των ξένων επενδυτών στην Αλβανία... Οι περισσότερες ελληνικές επιχειρήσεις εδρεύουν στα Τίρανα και στην Κορυτσά και έχουν δημιουργήσει περίπου 9.000 θέσεις εργασίας στην Αλβανία...

Οι διπλωματικές σχέσεις Ελλάδας-Βουλγαρίας, που συνήφθησαν το 1880, είναι εξαίρετες και αναπτύσσονται

συνεχώς... Η Βουλγαρία αποτελεί σημαντικό εμπορικό εταίρο για την Ελλάδα... Το κατά τα τελευταία έτη ύψος των ελληνικών εξαγωγών στη Βουλγαρία κατατάσσει τη χώρα αυτή ως την 4η σημαντικότερη αγορά παγκοσμίως για την Ελλάδα... Οι ελληνικές επενδύσεις κατά την περίοδο 1992-2004 καταλαμβάνουν τη 2η θέση μεταξύ των ξένων επενδύσεων στη Βουλγαρία...

Η Ελλάδα κατέχει την 1η θέση μεταξύ των ξένων επενδυτών στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας την περίοδο των 11 τελευταίων ετών (από το 1995) και έχουν δημιουργηθεί περίπου 20.000 θέσεις εργασίας...»

**Ιστοσελίδα Υπουργείου
Εξωτερικών της Ελλάδας,
<http://www.mfa.gr>**

Μετά τη μελέτη αυτού του κειμένου μπορείτε να υποστηρίξετε με επιχειρήματα την άποψη ότι η παρουσία της χώρας μας στην οικονομική ζωή των περισσότερων γειτονικών μας χωρών είναι πολύ σημαντική;

.....

.....

.....

.....

.....

3. Κάθε ομάδα να παρουσιάσει συνοπτικά στην τάξη τα αποτελέσματα της εργασίας της. Κατόπιν συζητήστε όλοι μαζί πώς θα μπορούσε η περιοχή των νότιων Βαλκανίων να προοδεύσει όπως η υπόλοιπη Ευρώπη και ποιες πρέπει να είναι οι σχέσεις μεταξύ των χωρών, προκειμένου να επιτευχθεί αυτή η πρόοδος.

Μελετώ στο σπίτι

Οι γείτονες μας στα Βαλκάνια είναι η Αλβανία, η Βουλγαρία, η Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας και η Τουρκία. Με την Αλβανία συνορεύουμε βόρεια-βορειοδυτικά, με τη Βουλγαρία και τη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας βόρεια και με την Τουρκία ανατολικά. Με την Αλβανία και την Τουρκία, εκτός από ηπειρωτικά, έχουμε και θαλάσσια σύνορα.

Ας γνωρίσουμε περισσότερα για τις γειτονικές βαλκανικές χώρες.

Αλβανία

Η Αλβανία βρίσκεται στα νοτιοδυτικά Βαλκάνια και βρέχεται από την Αδριατική θάλασσα.

Πρωτεύουσα της είναι τα Τίρανα. Η έκταση της είναι 4,5 φορές

μικρότερη από αυτήν της Ελλάδας και ο πληθυσμός της σχεδόν ο μισός, με αποτέλεσμα να είναι αρκετά πιο πυκνοκατοικημένη από τη χώρα μας, ενώ σημαντικό ποσοστό του αλβανικού πληθυσμού είναι νεαρής ηλικίας (από 15 ετών και κάτω). Στο νότιο τμήμα της χώρας (Κορυτσά, Αργυρόκαστρο, Άγιοι Σαράντα κ.ά.) ζει σημαντική ελληνική μειονότητα, με δεκάδες χιλιάδες μέλη και πλούσιο ιστορικό παρελθόν. Η οικονομία της Αλβανίας είναι κυρίως αγροτική, αφού στη γεωργία απασχολείται σχεδόν το 60% του ενεργού πληθυσμού, και υπάρχει υψηλή ανεργία. Οι βιομηχανικές δραστηριότητες της χώρας είναι περιορισμένες, χωρίς τεχνολογική υποδομή, ενώ το σύνολο των συγκοινωνιών της

αντιμετωπίζει προβλήματα. Παρ' όλα αυτά, κατά τα τελευταία χρόνια αρχίζει δειλά να αναπτύσσεται στην Αλβανία ο τουρισμός. Οι δύσκολες συνθήκες ζωής οδήγησαν τη δεκαετία του 1990 περισσότερους από ένα εκατομμύριο κατοίκους της στη μετανάστευση, οι περισσότεροι από τους οποίους έχουν εγκατασταθεί στη χώρα μας και στην Ιταλία. Είναι χαρακτηριστικό πως ο ένας στους δύο μετανάστες που βρίσκονται στην Ελλάδα έχει ως χώρα προέλευσης την Αλβανία. Ο λογοτέχνης Ισμαήλ Κανταρέ είναι ο διασημότερος δημιουργός αλβανικής καταγωγής.

36.1 Αλβανία: Τίρανα

Βουλγαρία

Η Βουλγαρία βρίσκεται στα νοτιοανατολικά Βαλκάνια και βρέχεται από τη Μαύρη θάλασσα. Πρωτεύουσα της είναι η Σόφια. Η έκταση της είναι λίγο μικρότερη από αυτήν της Ελλάδας, ο πληθυσμός της όμως είναι λιγότερος (το 70% του ελληνικού), με αποτέλεσμα η πληθυσμιακή πυκνότητα της να είναι μικρότερη από αυτήν της χώρας μας. Η Βουλγαρία είναι ένα από τα νεότερα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αφού εντάχθηκε σ' αυτήν το 2007. Δύο σημαντικές οροσειρές, αυτές του Αίμου (Βαλκάνια) και της Ρίλα-Ροδόπης, δεσπόζουν στο βουλγαρικό ανάγλυφο, με κατεύθυνση από τα δυτικά προς τα ανατολικά, ανάμεσα στις οποίες υπάρχουν εύφορες κοιλάδες. Εδώ

υπάρχει η κοιλάδα των ρόδων, όπου καλλιεργούνται τριανταφυλλιές για το αιθέριο έλαιο τους. Από εδώ επίσης πηγάζει ο Έβρος, ο μεγαλύτερος ποταμός των Βαλκανίων, αλλά και ο Νέστος, ο Στρυμόνας και ο Άρδας, διασυνοριακοί ποταμοί που εκβάλλουν στην Ελλάδα. Μετά το 2000 η οικονομία της χώρας βρίσκεται σε φάση ανάκαμψης. Η Βουλγαρία διαθέτει πλήθος μνημείων και φυσικών καλλονών, γι' αυτό, σε συνδυασμό με τις προσιτές ακόμη τιμές, έχει σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης του τουρισμού της.

36.2
Βουλγαρία:
μουσείο στο
Γάβροβο

Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας

**Η Δημοκρατία της Βόρειας
Μακεδονίας βρίσκεται στα
νοτιοκεντρικά Βαλκάνια και είναι
μια περικλειστη χώρα, αφού δε
βρέχεται από θάλασσα.**

**Πρωτεύουσα της είναι τα Σκόπια. Η
έκταση της είναι πέντε φορές
μικρότερη από αυτήν της Ελλάδας,
όπως και ο πληθυσμός της, με
αποτέλεσμα να έχουμε παρόμοια
πυκνότητα πληθυσμού. Η Δημοκρατία
της Βόρειας Μακεδονίας είναι μια
ορεινή χώρα στη μεγαλύτερη έκταση
της. Ο ποταμός Βαρδάρης (Αξιός)
τη διασχίζει από τον βορρά προς
τον νότο σχηματίζοντας την ομώνυμη
κοιλάδα, και διαιρεί τη χώρα σε δύο
μεγάλους ορεινούς όγκους στα
δυτικά και στα ανατολικά του. Η
Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας**

εξαρτάται οικονομικά σε μεγάλο βαθμό από τη χώρα μας. Οι εισαγωγές προϊόντων, στις οποίες βασίζεται αρκετά η οικονομία της, γίνονται κυρίως μέσω του λιμανιού της Θεσσαλονίκης. Η οικονομία της βρίσκεται σε φάση ανάπτυξης και στηρίζεται κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών (επιχειρήσεις, τουρισμός κ.ά.), ενώ η ανεργία είναι υψηλή. Οι κάτοικοι της ανήκουν σε αρκετές διαφορετικές εθνότητες. Οι Αλβανοί, με ποσοστό 25%, αποτελούν τη μεγαλύτερη μειονότητα.

**36.3 Πρέσπες:
ο Άγιος
Αχίλλειος**

Τουρκία

Η Τουρκία καταλαμβάνει τη χερσόνησο της Μικράς Ασίας και ένα μικρό τμήμα της χερσονήσου των Βαλκανίων. Πρωτεύουσα της είναι η Άγκυρα. Η έκταση της είναι έξι φορές μεγαλύτερη από αυτήν της Ελλάδας, όπως και ο πληθυσμός της, με αποτέλεσμα να έχει παρόμοια πληθυσμιακή πυκνότητα με αυτήν της χώρας μας. Το ευρωπαϊκό της τμήμα (η Ανατολική Θράκη) είναι πολύ πυκνοκατοικημένο, επειδή σ' αυτό βρίσκεται η Κωνσταντινούπολη, μια μεγαλούπολη με 15 περίπου εκατομμύρια κατοίκους, στενά δεμένη εδώ και αιώνες με τον ελληνισμό και έδρα του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Το ανάγλυφο της Μικράς Ασίας είναι κυρίως ορεινό, στην Ανατολική

Θράκη όμως είναι σχεδόν πεδινό. Η οικονομία της Τουρκίας αναπτύχθηκε με γρήγορους ρυθμούς από το 1950 και σήμερα είναι σχετικά εκσυγχρονισμένη. Ο ποιητής Ναζίμ Χικμέτ, ο βραβευμένος συγγραφέας Γιασάρ Κεμάλ, ο μουσικοσυνθέτης Ζιλφί Λιβανελί, ο συγγραφέας Ορχάν Παμούκ, που έχει πάρει Νόμπελ Λογοτεχνίας, είναι ενδεικτικά μερικοί Τούρκοι πνευματικοί δημιουργοί.

36.4 Τουρκία: Κωνσταντινούπολη, ο Βόσπορος

ΕΠΕΚΤΕΙΝΩ ΤΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΜΟΥ

Πρέσπες, ένα τριεθνές διασυνοριακό πάρκο

«Η Μικρή και η Μεγάλη Πρέσπα αποτελούν λίμνες της χώρας μας Βρίσκονται στη Μακεδονία, στα σύνορα με την Αλβανία και τη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, χώρες με τις οποίες και μοιραζόμαστε τις δύο λίμνες Η Μικρή Πρέσπα μοιράζεται ανάμεσα σε Ελλάδα και Αλβανία, ενώ η Μεγάλη Πρέσπα ανάμεσα σε Ελλάδα, Αλβανία και Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας.

Η χλωρίδα των Πρεσπών είναι μοναδική. Σ' αυτή τη μικρής έκτασης περιοχή βρίσκουμε να φυτρώνουν πάνω από 1.500 διαφορετικά είδη φυτών. Η οξιιά, το έλατο, η βελανιδιά κι ακόμα το νούφαρο, το

αγριοκάλαμο, το ψαθί, η ορχιδέα, το λευκό κρίνο αποτελούν δείγματα της πλούσιας ποικιλίας από δέντρα, θάμνους και αγριολούλουδα που συναντάμε εδώ. Η πανίδα επίσης είναι ιδιαίτερα σημαντική. Σχεδόν 20 διαφορετικά είδη ψαριών, απειλούμενα είδη ζώων, όπως ο λύκος και η καφέ αρκούδα, μα πάνω απ' όλα 250 διαφορετικά είδη πουλιών κάνουν τις Πρέσπες έναν μικρό παράδεισο! Εδώ θα συναντήσουμε, μεταξύ πολλών άλλων, την απειλούμενη λαγγόνα, τη σταχτόχηνα, τη χουλιαρομούτα, τη βαλτόπαπια, την αβοκέτα, τον ερωδιό. Κι ακόμα οι λίμνες αποτελούν σημαντικό βιότοπο για τους απειλούμενους αργυροπελεκάνο και ροδοπελεκάνο. Έτσι, δίκαια οι Πρέσπες αποτελούν τη μοναδική

προστατευόμενη περιοχή της χώρας μας που έχει κηρυχτεί τόσο εθνικός δρυμός όσο και υγρότοπος Ραμσάρ. Η Εταιρεία Προστασίας Πρεσπών δραστηριοποιείται για την προστασία και ανάδειξη αυτού του σπάνιου τόπου.

Από τις αρχές του 2000 οι Πρέσπες αποτελούν το πρώτο Διασυνοριακό Οικολογικό Πάρκο σε όλη τη Βαλκανική Χερσόνησο! Οι πρωθυπουργοί της Ελλάδας, της Αλβανίας και της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας υπέγραψαν τη σχετική συμφωνία θεμελιώνοντας μια κοινή προσπάθεια τριών γειτονικών λαών για την προστασία ενός σπουδαίου βιότοπου...»

Άρης Ασλανίδης,
Γιώργος Ζαφειρακίδης,
Το οικολογικό αλφαβητάρι,
εκδ. Πατάκης, 2003

Αξιολογώ τι έμαθα

- 1. Χαρακτήρισε τις παρακάτω προτάσεις με το γράμμα (Σ), αν είναι σωστές, και με το γράμμα (Λ), αν είναι λανθασμένες:**
- α. Ο Νέστος, ο Στρυμόνας και ο Έβρος είναι διασυνοριακοί ποταμοί και πηγάζουν από τη Βουλγαρία.**
 - β. Το μεγαλύτερο ποσοστό ξένων μεταναστών στη χώρα μας προέρχεται από τη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας.**
 - γ. Η Ελλάδα είναι η πρώτη χώρα σε επενδύσεις στην Αλβανία και στη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας.**
 - δ. Η πληθυσμιακή πυκνότητα της Βουλγαρίας είναι αρκετά μεγαλύτερη από αυτήν της Ελλάδας.**

ε. Το έδαφος της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας είναι κυρίως πεδινό, με τον ποταμό Αξιό να διασχίζει την πεδιάδα από βορρά προς νότο.

2. Αντιστοίχισε τις γειτονικές μας βαλκανικές χώρες (1η στήλη) με τα γεωμορφολογικά στοιχεία (οροσειρές, όρη, ποτάμια, λίμνες) που αποτελούν φυσικά σύνορα της Ελλάδας με τις χώρες αυτές (2η στήλη). Συμβουλέψου τους κατάλληλους χάρτες.

1. Αλβανία

α. Ποταμός Έβρος

2. Βουλγαρία

β. Όρος Βόρας

**3. Βόρεια
Μακεδονία**

γ. Όρος Γράμος

4. Τουρκία

**δ. Οροσειρά
Ροδόπης**

Σ' αυτή την ενότητα έμαθα

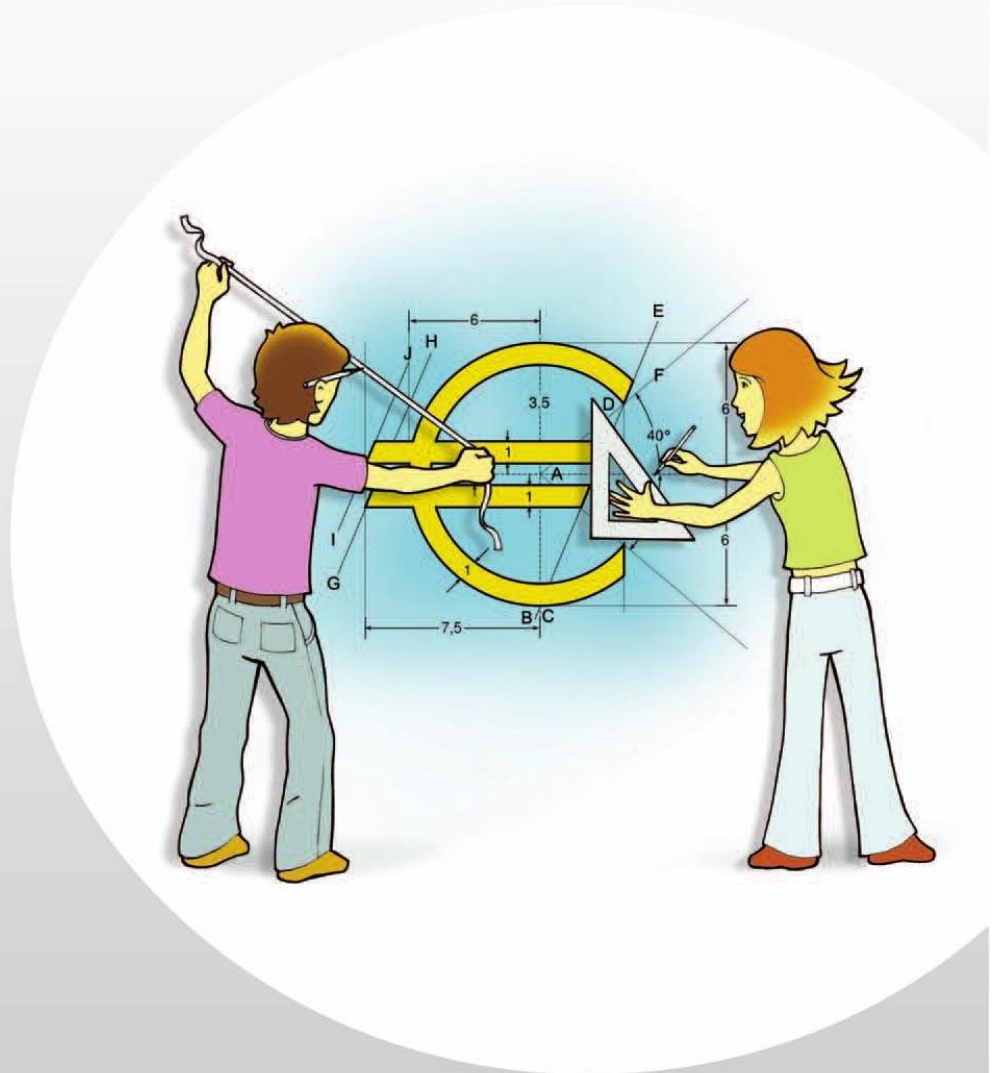

- Η Ευρώπη χωρίζεται σε 46 κράτη.
- Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) είναι μια μεγάλη οικογένεια δημοκρατικών κρατών που ενώνουν τις προσπάθειες τους για την ευημερία των πολιτών τους.
- Σήμερα η Ε.Ε. έχει 27 κράτη-μέλη, ενώ υπάρχουν κι άλλες χώρες που επιθυμούν να γίνουν μέλη της.
- Η χώρα μας, για την καλύτερη διοίκηση της, διαιρείται σε 13 διοικητικές περιφέρειες και σε 51 νομούς.
- Οι περισσότεροι κάτοικοι της Ευρώπης ζουν σε αστικές περιοχές, ενώ οι μεγαλουπόλεις της ηπείρου μας είναι σχετικά λίγες.

- Ο πληθυσμός της Ευρώπης έχει υψηλό βιοτικό επίπεδο, αλλά αντιμετωπίζει σοβαρό δημογραφικό πρόβλημα. Σοβαρό δημογραφικό πρόβλημα αντιμετωπίζει και η Ελλάδα.
- Τα Βαλκάνια είναι μια ορεινή χερσόνησος, με πλούσια ιστορία, που σήμερα διαιρείται σε 11 κράτη. Ένα από αυτά είναι και η χώρα μας.
- Οι γείτονες μας στα Βαλκάνια είναι η Αλβανία, η Βουλγαρία, η Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας και η Τουρκία.

ΕΝΟΤΗΤΑ • 3η

Σ' ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ
ΘΑ ΜΑΘΩ ΓΙΑ...

• ΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ

ΜΑΘΗΜΑ 37 Οι τομείς παραγωγής της ευρωπαϊκής οικονομίας

Σ' αυτό το μάθημα θα μάθω

- Τους τομείς στους οποίους διακρίνεται η παραγωγή κάθε χώρας.
- Τους παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται η παραγωγή μιας χώρας.
- Τα κριτήρια (δείκτες) με τα οποία κατατάσσουμε μια χώρα σε σχέση με την ανάπτυξη της.
- Ορισμένα χαρακτηριστικά της οικονομικής δραστηριότητας των ευρωπαϊκών χωρών και της Ελλάδας.

Λέξεις - κλειδιά

- τομείς παραγωγής • πρωτογενής τομέας • δευτερογενής τομέας
- τριτογενής τομέας • αναπτυγμένα κράτη • κατά κεφαλήν Α.Ε.Π.
- αναπτυσσόμενα κράτη • δείκτες ανάπτυξης.

Συνεργάζομαι στην τάξη

1. Συνεργαστείτε μεταξύ σας τα παιδιά κάθε θρανίου.

α. Διαβάστε το κείμενο και απαντήστε στην ερώτηση που ακολουθεί:

«Η παραγωγική διαδικασία σε κάθε χώρα αποτελείται από τρεις τομείς παραγωγής, τον πρωτογενή, τον δευτερογενή και τον τριτογενή: ο πρωτογενής περιλαμβάνει την παραλαβή αγαθών απευθείας από τη φύση (σιτηρά, φρούτα, λαχανικά

κτλ.), ο δευτερογενής περιλαμβάνει την παραγωγή αγαθών τα οποία έχουν προέλθει από την επεξεργασία ακατέργαστων ή μέτρια επεξεργασμένων υλικών (αλεύρι - ψωμί, τοματοπολτός, αλλαντικά κτλ.) και ο τριτογενής τομέας αφορά δραστηριότητες που παρέχουν εξυπηρέτηση, χωρίς να παράγεται κάποιο υλικό προϊόν, ενώ εκφράζει και την κρατική πρωτοβουλία για παροχή υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο (εκπαίδευση, επικοινωνίες, φροντίδα υγείας κτλ.)...»

Προσαρμογή από το έργο:
Παγκόσμιος Γεωγραφικός Άτλας,
εκδ. Δομή

Πόσοι και ποιοι είναι οι τομείς παραγωγής σε κάθε χώρα;

.....
.....

**β. Τοποθετήστε στον πίνακα τα παρακάτω επαγγέλματα, ανάλογα με τον τομέα παραγωγής στον οποίο πιστεύετε ότι ανήκουν και σύμφωνα με τις υποδείξεις:
φαρμακοποιός, οδηγός φορτηγού, εικονογράφος, δάσκαλος, αστυνομικός, δικηγόρος, ψαράς, βοσκός, εργάτης αυτοκινητοβιομηχανίας, σερβιτόρος, ξενοδόχος, αλλαντοποιός.**

τομέας παραγωγής: Δευτερογενής

Επάγγελμα : Βοσκός,

τομέας παραγωγής : Πρωτογενής

Επάγγελμα : Αλλαντοποιός,

τομέας παραγωγής : Τριτογενής

Επάγγελμα : Οδηγός φορτηγού,

γ. Παρατηρήστε τον πίνακα 37.1 στις δυο επόμενες σελίδες, όπου καταγράφονται το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. της Ελλάδας, δύο ευρωπαϊκών χωρών και δύο ακόμη χωρών του πλανήτη μας από άλλες ηπείρους, καθώς και το ποσοστό απασχόλησης των εργαζομένων τους στους τρεις τομείς της παραγωγής κατά το 2006.

Χώρα		
Ηνωμένο Βασίλειο	Γερμανία	Ελλάδα
Ήπειρος		
Ευρώπη	Ευρώπη	Ευρώπη
Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. (σε \$)		
35.300	34.400	30.500
Ποσοστό% απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα		
1	2	12
Ποσοστό % απασχόλησης στον δευτερογενή τομέα		
24	32	23
Ποσοστό % απασχόλησης στον τριτογενή τομέα		
75	66	65

37.1

συνέχεια στην επόμενη σελίδα →

Χώρα	
Καμερούν	Μπανγκλαντές
Ήπειρος	
Αφρική	Ασία
Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. (σε \$)	
2.300	1.400
Ποσοστό% απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα	
70	66
Ποσοστό % απασχόλησης στον δευτερογενή τομέα	
13	10
Ποσοστό % απασχόλησης στον τριτογενή τομέα	
17	24

37.1 Κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. και κατανομή απασχόλησης στους τρεις τομείς της παραγωγής (στοιχεία 2006)

• Το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. είναι ένας μόνο από πολλούς δείκτες που μπορούν να μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε τον βαθμό ανάπτυξης μιας χώρας. Αν πλούσιες θεωρούνται οι χώρες με μεγάλο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π., βρίσκετε κάποια σχέση μεταξύ του ποσοστού απασχόλησης των εργαζομένων στον πρωτογενή τομέα και του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π;

.....
.....
.....

• Υπάρχει κάποια ανάλογη σχέση μεταξύ του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. των χωρών και του ποσοστού απασχόλησης των εργαζομένων στους άλλους δύο τομείς;

.....
.....
.....

δ. Αφού μελετήσετε τον πίνακα 25.3 (4ος τόμος σελ. 121-136), σημειώστε την πλουσιότερη και τη φτωχότερη χώρα της Ευρώπης με κριτήριο το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π.

.....
.....
.....

ε. Συγκρίνετε το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. της φτωχότερης ευρωπαϊκής χώρας με τα αντίστοιχα του Μπανγκλαντές και του Καμερούν. Τι συμπεραίνετε;

.....
.....

στ. Παρατηρήστε στον χάρτη 16.1 (4ος τόμος, σελ. 150-158) την Ελβετία και την Ελλάδα. Ποια από τις δύο χώρες περιμένετε να υπερέχει στον τουρισμό τον χειμώνα και ποια το καλοκαίρι;

Υποστηρίξτε με επιχειρήματα τις απόψεις σας.

.....

.....

.....

.....

Κατόπιν παρατηρήστε στον ίδιο χάρτη το ανάγλυφο της Πολωνίας και της Αυστρίας. Σε ποια από τις δύο χώρες περιμένετε να απασχολούνται περισσότεροι εργαζόμενοι στη γεωργία και σε ποια στον χειμερινό τουρισμό; Αιτιολογήστε τις απόψεις σας.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Παρουσιάστε συνοπτικά στην τάξη τα συμπεράσματα σας.

Μελετώ στο σπίτι

Η παραγωγή κάθε χώρας διακρίνεται σε τρεις τομείς, στον πρωτογενή, στον δευτερογενή και στον τριτογενή.

Ο πρωτογενής τομέας αφορά την παραλαβή αγαθών απευθείας από τη φύση, όπως είναι για παράδειγμα τα φρούτα, το γάλα, τα ξύλα, το μέλι, τα ψάρια, το κρέας κ.ά. Στον πρωτογενή τομέα εντάσσονται η γεωργία, η κτηνοτροφία, η αλιεία και η δασοκομία. Τα ορυχεία κατατάσσονται είτε στον πρωτογενή είτε στον δευτερογενή τομέα.

Ο δευτερογενής τομέας αφορά την παραγωγή αγαθών τα οποία προέρχονται από τη μεταποίηση προϊόντων του πρωτογενούς

τομέα, όπως για παράδειγμα το καθαρό μέταλλο που παίρνουμε από μετάλλευμα, το τυρί ή το γιαούρτι που φτιάχνουμε από το γάλα, τα παπούτσια που κατασκευάζουμε από το δέρμα ζώων κ.ά. Στον δευτερογενή τομέα εντάσσονται η βιοτεχνία, η βιομηχανία και οι κατασκευές.

Ο τριτογενής τομέας δε συνδέεται με την παραγωγή υλικών αγαθών ή προϊόντων, αλλά αφορά την εξυπηρέτηση αναγκών του ανθρώπου με την παροχή υπηρεσιών, όπως είναι για παράδειγμα η νοσοκομειακή φροντίδα, οι νομικές συμβουλές, η εκπαίδευση κ.ά. Σ' αυτόν τον τομέα εντάσσονται το εμπόριο, οι μεταφορές, οι επικοινωνίες, οι τραπεζικές συναλλαγές, ο τουρισμός, καθώς και η κρατική

μέριμνα για την παραγωγή άυλων αγαθών ωφέλιμων στο κοινωνικό σύνολο, όπως είναι η υγεία, η διοίκηση, η εκπαίδευση, η ασφάλεια κ.ά.

Οι τρεις τομείς της παραγωγής είναι φυσικά αλληλένδετοι και αλληλοτροφοδοτούμενοι.

Οι χώρες που έχουν μικρό ποσοστό εργαζομένων στον πρωτογενή τομέα παραγωγής και σημαντικό ποσοστό εργαζομένων στον τριτογενή τομέα θεωρούνται αναπτυγμένες. Αντίθετα, μια χώρα με μεγάλο ποσοστό εργαζομένων στον πρωτογενή τομέα παραγωγής θεωρείται ότι βρίσκεται ακόμη σε διαδικασία ανάπτυξης και κατατάσσεται στις αναπτυσσόμενες.

37.2
Πρωτογενής
τομέας
παραγωγής:
τρύγος στη
Γαλλία

37.3
Δευτερογενής
τομέας
παραγωγής:
εξέδρα
άντλησης
πετρελαίου στη Βόρεια θάλασσα

37.4
Τριτογενής
τομέας
παραγωγής:
εμπορικό
κέντρο στην
Αθήνα

Η ανάπτυξη μιας χώρας επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες. Ενδεικτικά αναφέρουμε το εύκρατο κλίμα, το πλούσιο υπέδαφος, τη γειτνίαση της με τη θάλασσα, την επιστημονική και τεχνολογική της ανάπτυξη, την επάρκεια του εργατικού δυναμικού της, τις εκτεταμένες πεδινές εκτάσεις κ.ά.

Η Ευρώπη είναι μια ήπειρος που συγκεντρώνει πολλούς από τους παραπάνω παράγοντες. Είναι επομένως αναμενόμενο το γεγονός ότι τα περισσότερα από τα 46 κράτη στα οποία σήμερα διαιρείται ανήκουν στα πιο αναπτυγμένα του πλανήτη.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στις αρχές του 20ού αιώνα η οικονομία της Ευρώπης κατείχε την πρώτη θέση στον κόσμο. Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και την άνοδο

της οικονομίας των Η.Π.Α. η ευρωπαϊκή οικονομία έχασε τα πρωτεία, σήμερα όμως επανέρχεται δυναμικά και ανταγωνιστικά τόσο χάρη στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και χάρη στις οικονομίες κρατών όπως η Ρωσία, που είναι σημαντική βιομηχανική δύναμη, με πλούσια κοιτάσματα φυσικού αερίου και πετρελαίου. Η Ε.Ε., έχοντας ως μέλη της τα 27 μόνο από τα 46 ευρωπαϊκά κράτη, αποτελεί πλέον τη δεύτερη αγροτική, τη δεύτερη βιομηχανική και την πρώτη εμπορική δύναμη στον κόσμο.

Γενικά, οι οικονομικές δραστηριότητες στην Ευρώπη προσδιορίζονται ως εξής:

- Ο πρωτογενής τομέας συμμετέχει με πολύ μικρό ποσοστό εργαζομένων στην παραγωγική

διαδικασία, η εφαρμογή όμως σύγχρονων μεθόδων και η χρήση των μηχανημάτων προσφέρουν επάρκεια γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων στις ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίες πραγματοποιούν σημαντικές εξαγωγές σε άλλες ηπείρους. Ο ορυκτός πλούτος της Ευρώπης περιλαμβάνει σιδηρομεταλλεύματα, φυσικό αέριο, πετρέλαιο κ.ά.

- **Ο δευτερογενής τομέας συμμετέχει με σημαντικό ποσοστό εργαζομένων στην παραγωγική διαδικασία και πολλές ευρωπαϊκές χώρες (Γερμανία, Ρωσία, Ιταλία κ.ά.) αποτελούν μεγάλες βιομηχανικές δυνάμεις. Εξάλλου, η πρώτη βιομηχανία στην ανθρώπινη ιστορία δημιουργήθηκε σε ευρωπαϊκό έδαφος πριν από 250 χρόνια, στο Ηνωμένο Βασίλειο.**

Ωστόσο, το ποσοστό των απασχολουμένων στον δευτερογενή τομέα στην Ευρώπη σταδιακά συρρικνώνεται, τη στιγμή που νέες βιομηχανικές δυνάμεις σε άλλα σημεία του πλανήτη έχουν κάνει δυναμικά την εμφάνιση τους (Κίνα, Ινδία κ.ά.).

- **Ο τριτογενής τομέας είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένος στις χώρες της Ευρώπης. Τράπεζες, εμπόριο, τουρισμός, μεταφορές (π.χ. ναυτιλία), επικοινωνίες είναι μερικές μόνο υπηρεσίες που κυριαρχούν στην ευρωπαϊκή οικονομία. Χώρες όπως η Ισπανία, η Γαλλία, η Ελβετία κ.ά. δέχονται δεκάδες εκατομμύρια τουρίστες κάθε χρόνο, με τεράστια οικονομικά οφέλη. Σταδιακά ο τριτογενής τομέας στις ευρωπαϊκές χώρες διογκώνεται σε βάρος των δύο άλλων τομέων.**

Η Ελλάδα αποτελεί στις μέρες μας μία από τις πιο αναπτυγμένες χώρες του κόσμου. Μέχρι πριν από λίγες δεκαετίες (1950-1960) ήταν μια φτωχή χώρα, στην οικονομία της οποίας κυριαρχούσε ο πρωτογενής τομέας. Οι βιομηχανικές μονάδες ήταν λιγοστές και διάσπαρτες, ενώ το εθνικό εισόδημα ενισχυόταν από τη ναυτιλία και τη μετανάστευση. Σήμερα, χάρη στη διαρκή αύξηση του τουρισμού αλλά και στην ισχυρή παρουσία της ναυτιλίας, παραδοσιακής δραστηριότητας των Ελλήνων, ο τριτογενής τομέας υπερτερεί σημαντικά σε σχέση με τους άλλους δύο, ενώ η συμμετοχή του πρωτογενούς τομέα στην οικονομία της χώρας μειώνεται συνεχώς, χωρίς όμως αυτό να επηρεάζει την επάρκεια των αγαθών. Παράλληλα, υπάρχει

σημαντική ελληνική βιομηχανική παρουσία στους τομείς των τροφίμων, των χημικών, της ένδυσης κ.ά. Ο υδροκεφαλισμός της πρωτεύουσας από άποψη πληθυσμού είναι και οικονομικός υδροκεφαλισμός, αφού σχεδόν το 50% της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας της χώρας πραγματοποιείται στην περιφέρεια Αττικής.

ΕΠΕΚΤΕΙΝΩ ΤΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΜΟΥ

Οι δείκτες: το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. και ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Δ.Α.Α.)

Για την κατάταξη των διάφορων χωρών σε σχέση με το στάδιο ανάπτυξης τους χρησιμοποιούνται κριτήρια που ονομάζονται δείκτες.

Η κατάταξη μιας χώρας μπορεί να βασίζεται σε έναν μόνο δείκτη, μπορεί όμως να βασίζεται και σε συνδυασμό δεικτών, ώστε η κατάταξη να είναι όσο το δυνατόν εγκυρότερη.

Μερικοί από τους δείκτες που χρησιμοποιούνται για την κατάταξη μιας χώρας είναι: το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π, η ανισότητα στην πληρωμή ανδρών-γυναικών για την ίδια εργασία, το ποσοστό των αναλφάβητων, το ποσοστό των ανθρώπων που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας, ο αριθμός ευρεσιτεχνιών, η ημερήσια κατανάλωση θερμίδων ανά κάτοικο, το ποσοστό του εισοδήματος που καταναλώνεται για φαγητό, η παιδική θνησιμότητα κ.ά.

Το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (Α.Ε.Π) ή κατά κεφαλήν εισόδημα μιας χώρας είναι ένας οικονομικός δείκτης που προκύπτει, αν μετατρέψουμε σε χρήμα την αξία των αγαθών από όλες τις παραγωγικές δραστηριότητες της χώρας για ένα έτος και διαιρέσουμε το ποσό αυτό με τον αριθμό των κατοίκων της. Αποτελεί έναν μέσο όρο που δείχνει απλώς πόσα χρήματα θα έπαιρναν όλοι οι πολίτες της συγκεκριμένης χώρας, αν δεν υπήρχε καμιά διαφοροποίηση στη μοιρασιά. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. μπορεί να πληροφορήσει μόνο στατιστικά για την οικονομική ευημερία μιας χώρας, ενώ τίποτα δεν αποκλείει ένα μεγάλο ποσοστό των κατοίκων μιας πολύ

πλούσιας και αναπτυγμένης χώρας να είναι πολύ φτωχοί. Εκτός αυτού, δε δείχνει τη συμμετοχή των διάφορων παραγωγικών τομέων (πρωτογενούς κτλ.) στη διαμόρφωση του εθνικού πλούτου.

Ο συνδυασμός των δεικτών: κατά κεφαλήν Α.Ε.Π., ποσοστό εγγράμματων ενηλίκων, προσδόκιμο όριο ζωής και μέσος όρος ετών εκπαίδευσης συγκροτεί τον **Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Δ.Α.Α.)**, ο οποίος στις μέρες μας χρησιμοποιείται από διεθνείς οργανισμούς και τον Ο. Η. Ε. Ο δείκτης αυτός είναι σημαντικότερος από άλλους, αφού δεν αντικατοπτρίζει μόνο την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας, αλλά λαμβάνει υπόψη του και κοινωνικά δεδομένα.

Αξιολογώ τι έμαθα

1. Κατάταξε τα παρακάτω επαγγέλματα στον τομέα παραγωγής στον οποίο πιστεύεις ότι ανήκουν: α) ξυλοκόπος, β) επιπλοποιός, γ) έμπορος επίπλων, δ) δικηγόρος, ε) υποδηματοποιός, στ) τσαγκάρης, ζ) βυρσοδέψης, η) διανομέας πίτσας, θ) κατασκευαστής ιστοσελίδων, ι) κατασκευαστής γεφυρών.

2. Με τη βοήθεια του πίνακα 37.1 ανάφερε ποιος τομέας παραγωγής υπερτερεί στην παραγωγική διαδικασία της χώρας μας και ονόμασε πέντε επαγγέλματα που κατά τη γνώμη σου εντάσσονται σ' αυτόν.

ΜΑΘΗΜΑ 38 Η γεωργία και η δασοκομία στην Ευρώπη

Σ' αυτό το μάθημα θα μάθω

- Τους παράγοντες που επηρεάζουν τη γεωργία και τη δασοκομία στην Ευρώπη.
- Τα χαρακτηριστικά της ευρωπαϊκής γεωργίας και δασοκομίας.
- Τη γεωγραφική κατανομή στην ήπειρο μας αυτών των παραγωγικών κλάδων του πρωτογενούς τομέα.
- Την Κοινή Αγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π.) της Ε.Ε.

Λέξεις - κλειδιά

- εντατική γεωργία • εκτατική γεωργία • βιολογική γεωργία

- μονοκαλλιέργειες • μηχανοποίηση γεωργίας • θερμοκήπια
- λιπάσματα • φυτοφάρμακα
- Κ.Α.Π. • ρύπανση • ευτροφισμός
- ζώνες καλλιέργειας.

Συνεργάζομαι στην τάξη

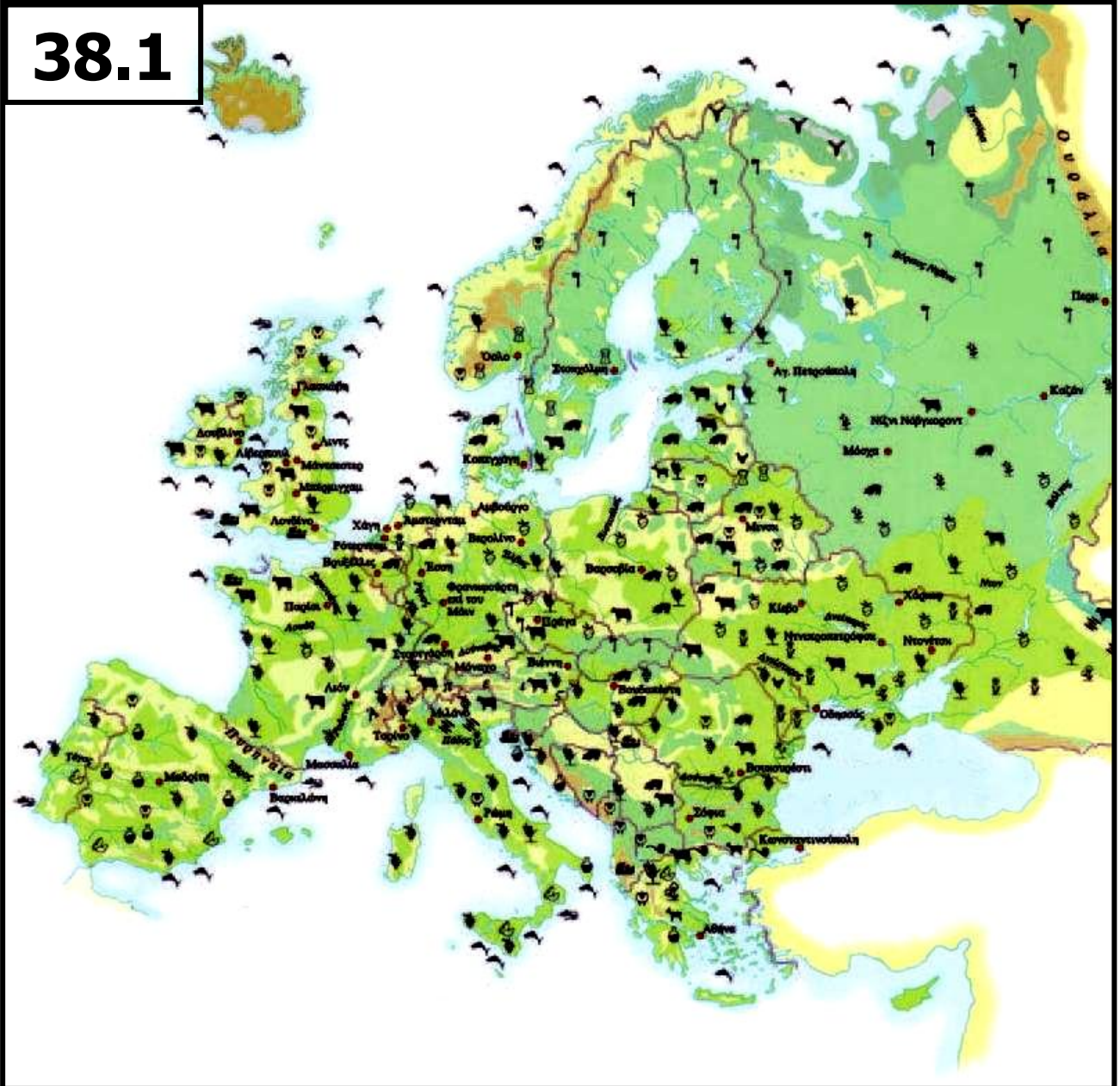
38.1 Χάρτης αγροτικής παραγωγής της Ευρώπης (στην επόμενη σελίδα)

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΧΑΡΤΗ 38.1

Η χρήση της γης και της θάλασσας

	καλλιεργήσιμη γη
	δάση
	παγοκάλυμμα
	ορεινή περιοχή
	βοσκότοποι
	τούντρα
	υγρότοπος
•	κύριες αστικές περιοχές

38.1

38.1 Χάρτης αγροτικής παραγωγής της Ευρώπης (υπόμνημα στην επόμενη σελίδα)

	βοοειδή		φρούτα
	κατσίκες		ελαιόλαδο
	χοίροι		πατάτες
	πουλερικά		ρύζι
	τάρανδοι		βολβοί
	πρόβατα		ρόδα
	δημητριακά		θαλασσινά
	εσπεριδοειδή		ηλιοτρόπια
	βαμβάκι		ξυλεία
	αλιεία		καπνός
	ζωοτροφές		αμπέλια

Εργαστείτε ανά ομάδες.

1. α. Παρατηρήστε τον χάρτη 38.1. Οι περιοχές που δεν προσφέρονται για αγροτικές δραστηριότητες (είναι δηλαδή πολύ ορεινές, πολικές κτλ.) καταλαμβάνουν μικρό ή μεγάλο μέρος της έκτασης της ηπείρου μας;

.....

β. Ποιες διαφορές εντοπίζετε στις καλλιεργητικές μεθόδους που παρουσιάζονται στις εικόνες 38.3 και 38.4; Ποια από τις δύο μεθόδους μπορεί να δώσει φτηνότερα αγροτικά προϊόντα; Αιτιολογήστε την άποψη σας.

.....
.....
.....

γ. Για να αναπτυχθεί η γεωργία, χρειάζεται εύφορο έδαφος, ευνοϊκό κλίμα κ.ά. Με τη βοήθεια των εικόνων 38.3 και 38.4 μπορείτε να αναφέρετε άλλους δύο παράγοντες, εκτός από το έδαφος και το κλίμα, που να επηρεάζουν την ανάπτυξη της γεωργίας σε έναν τόπο;

.....
.....
.....
.....

δ. Είναι δυνατόν οι αποφάσεις που παίρνει η κυβέρνηση μιας χώρας να επηρεάζουν τη γεωργία; Απαντήστε μονολεκτικά με ένα «ναι» ή ένα «όχι»

ε. Διαβάστε το κείμενο και απαντήστε στην ερώτηση που ακολουθεί:

«Η Κ.Α.Π. είναι η ενοποιημένη αγροτική πολιτική των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είναι ένα σύνολο νόμων και κανονισμών σχετικών με τη γεωργία και τη διακίνηση αγροτικών προϊόντων (τιμές, επιλογή προϊόντων, χρήση εδάφους, απασχόληση κ.ά.), με στόχο τη διάθεση τροφίμων στους Ευρωπαίους καταναλωτές σε λογικές τιμές, αλλά και την ικανοποιητική αμοιβή των

παραγωγών (αγροτών) και κατ' επέκταση την εξασφάλιση ικανοποιητικού βιοτικού επιπέδου για τους αγρότες...»

**Ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης,
<http://europa.eu>**

Ποιες ανάγκες μπορεί να εξυπηρετεί η ύπαρξη Κοινής Αγροτικής Πολιτικής στις χώρες της ΕΕ;

.....
.....
.....

2. α. Με τη βοήθεια του χάρτη 38.1 σημειώστε τρία γεωργικά προϊόντα (όπως ενδεικτικά οι βολβοί, δηλαδή τα ζαχαρότευτλα, κ.ά.) που παράγονται στις περισσότερες περιοχές της ηπείρου μας.

.....
.....
.....

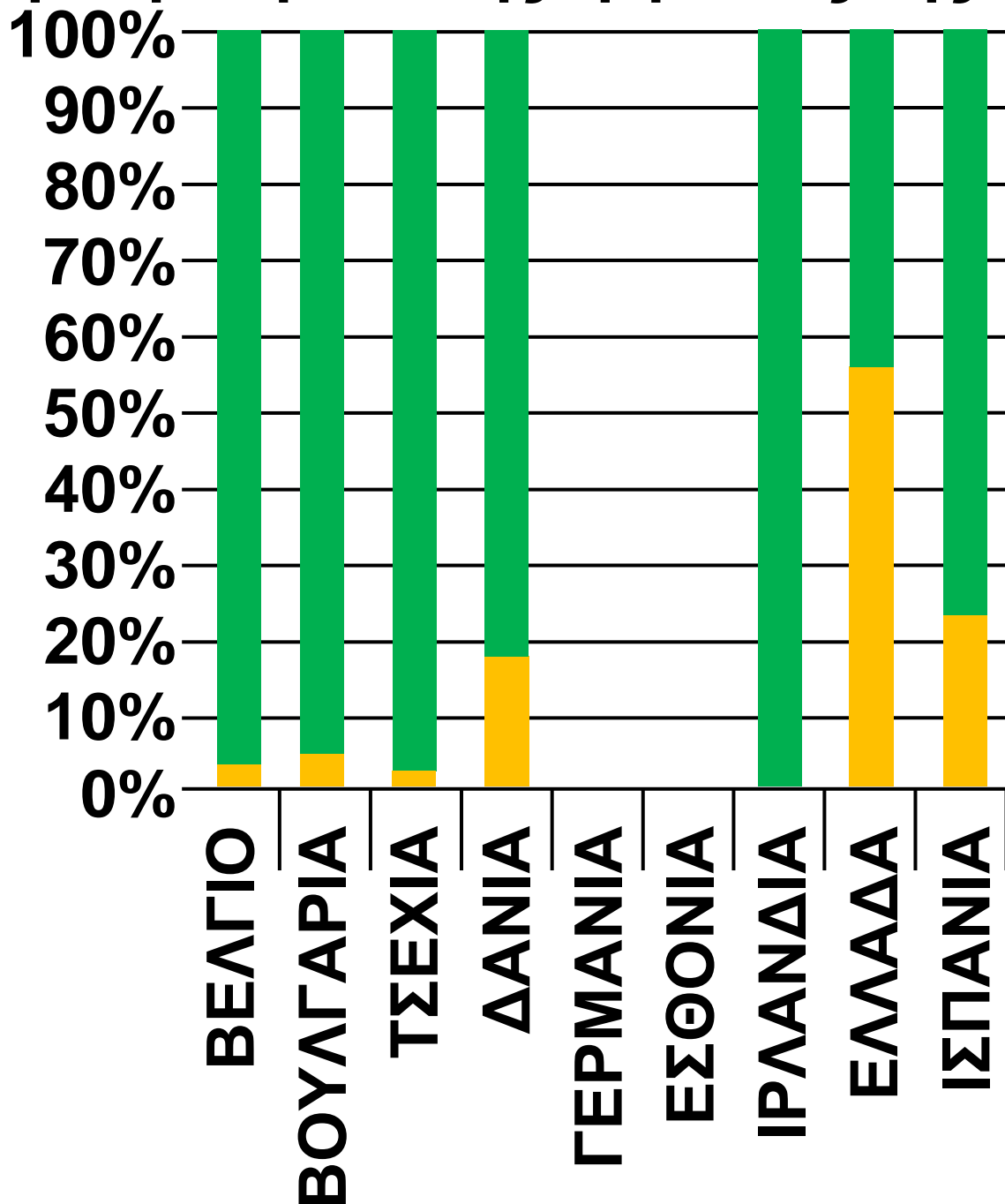
β. Με τη βοήθεια του ίδιου χάρτη σημειώστε δύο χώρες με αναπτυγμένη υλοτομία. Σε ποιο τμήμα της Ευρώπης βρίσκονται;

.....
.....
.....
.....
.....

γ. Μελετήστε την εικόνα 38.2 στις τρεις επόμενες σελίδες. Ποιες είναι οι έξι χώρες με τις περισσότερες αρδευόμενες εκτάσεις; Τι κοινό έχουν οι πιο πολλές από αυτές; Υπάρχει ωστόσο μία εξαίρεση. Ποια είναι και πώς εξηγείται;

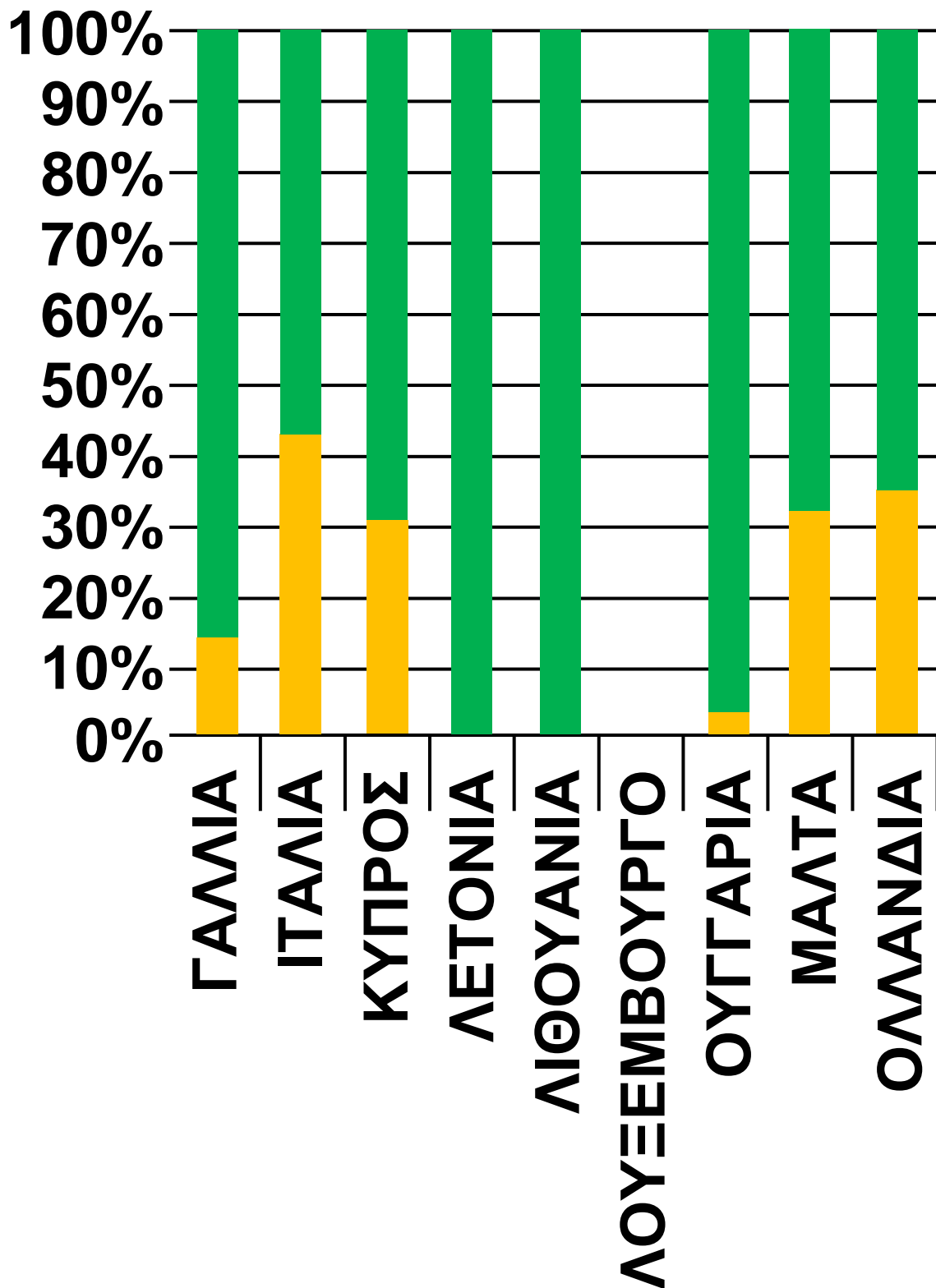
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Κάθε ομάδα να παρουσιάσει συνοπτικά στην τάξη τα συμπεράσματα της εργασίας της.

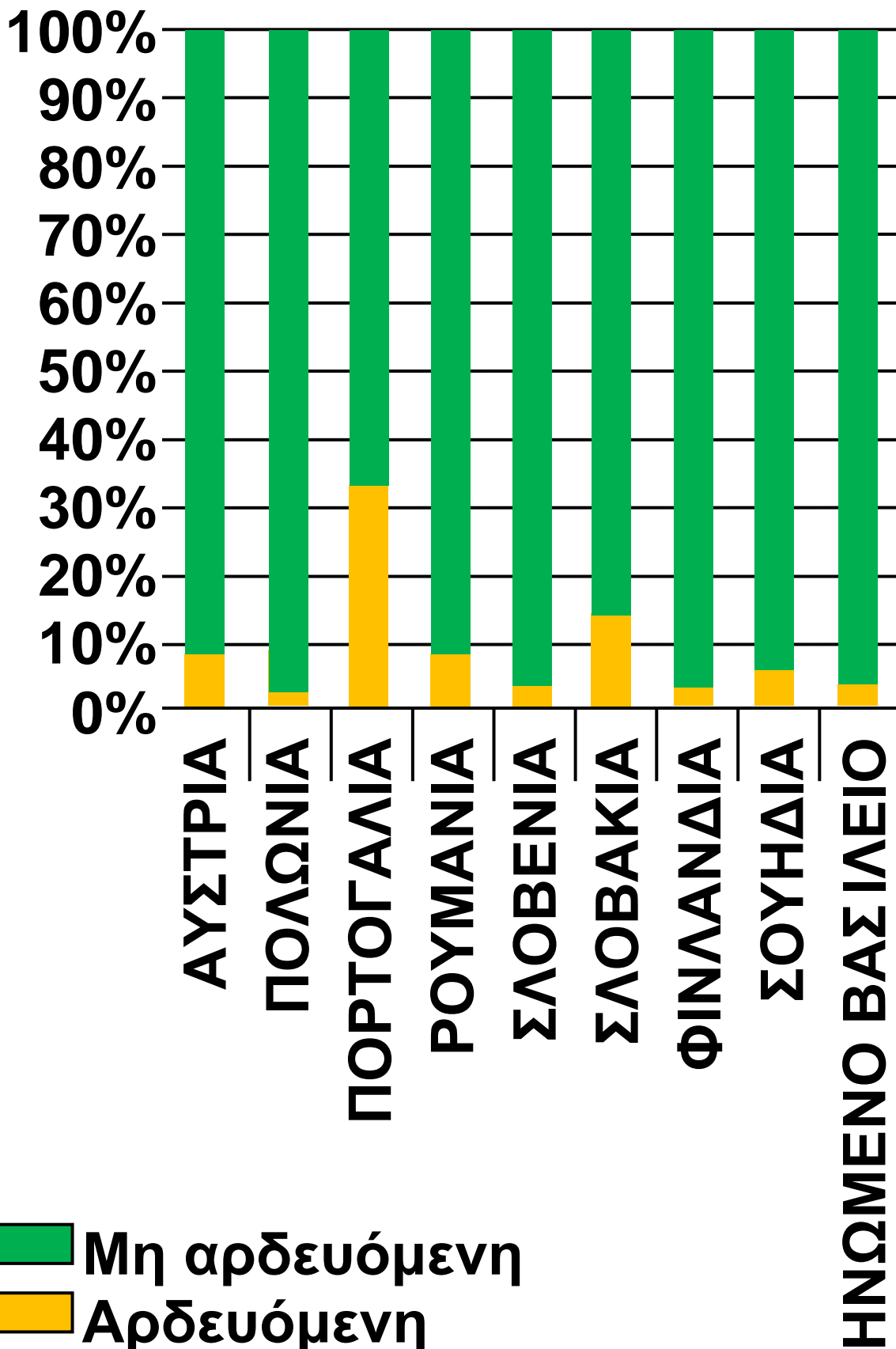
■ Μη αρδευόμενη ■ Αρδευόμενη

38.2 Αρδευόμενες εκτάσεις στις χώρες της Ε.Ε. (συνεχίζεται) →

■ Μη αρδευόμενη
 ■ Αρδευόμενη

38.2 Αρδευόμενες εκτάσεις στις χώρες της Ε.Ε. (συνεχίζεται) →

■ Μη αρδευόμενη
■ Αρδευόμενη

38.2 Αρδευόμενες εκτάσεις στις χώρες της Ε.Ε.

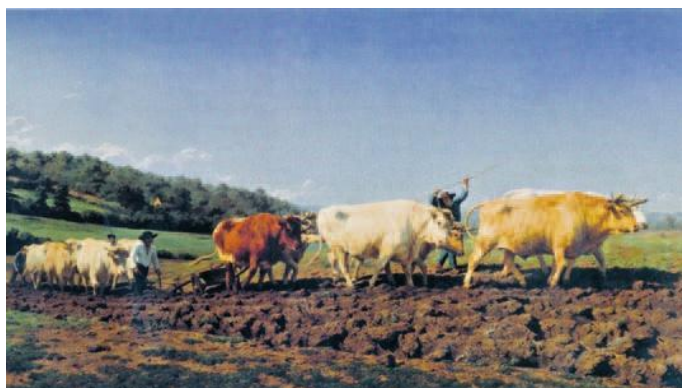
Μελετώ στο σπίτι

Γεωργία

Γεωργία ονομάζουμε το σύνολο των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την καλλιέργεια του εδάφους και την παραγωγή φυτικών προϊόντων. Αποτελεί παραγωγικό κλάδο του πρωτογενούς τομέα και η ανάπτυξη της εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Μερικοί από αυτούς είναι:

- **Η καταλληλότητα του εδάφους για την καλλιέργεια του επιλεγόμενου φυτού.**
- **Η έκταση της καλλιεργούμενης περιοχής και η μορφολογία της.**
- **Το κλίμα (θερμοκρασία, βροχοπτώσεις).**
- **Η βιομηχανική υποδομή.**

- Η επάρκεια των καυσίμων και το κόστος τους.
- Η ανάπτυξη των δικτύων μεταφοράς προϊόντων.
- Η κατανομή και η συγκέντρωση του πληθυσμού.
- Οι προτιμήσεις των κατοίκων και οι αποφάσεις των κυβερνήσεων.

**38.3 Όργανο
στη Γαλλία.
Ζωγραφικός
πίνακας
του 1849**

**38.4 Ελλάδα:
ράντισμα
καλλιεργειών για
την προστασία
των φυτών από
ασθένεια**

Στην Ευρώπη τόσο οι παράγοντες που συνδέονται με τη φύση (π.χ. κλίμα) όσο και αυτοί που συνδέονται με τον άνθρωπο (π.χ. επάρκεια γεωργικών μηχανημάτων) είναι ιδιαίτερα ευνοϊκοί για την ανάπτυξη της γεωργίας. Έτσι, λιγότες (οι πολύ ορεινές ή οι πολικές) περιοχές δεν αξιοποιούνται στην ήπειρο μας για γεωργικές καλλιέργειες.

Το κλίμα και η μορφολογία του εδάφους είναι δύο πολύ σημαντικοί παράγοντες για τη γεωργία, αφού επηρεάζουν άμεσα το είδος των καλλιεργούμενων φυτών. Η Ευρώπη είναι, συγκριτικά, μικρή σε έκταση, η ύπαρξη όμως μεγάλης ποικιλίας κλιματικών τύπων και φυσιογραφικών περιοχών επιτρέπει την καλλιέργεια πολλών και διαφορετικών φυτών στο

έδαφος της. Έτσι, υπάρχουν φυτά που μπορεί να τα συναντήσουμε να καλλιεργούνται, αλλού περισσότερο και αλλού λιγότερο, σε όλη την Ευρώπη (π.χ. τα δημητριακά, τα ζαχαρότευτλα, οι πατάτες), φυτά που καλλιεργούνται σε αρκετές περιοχές αλλά μόνο μέχρι ένα ορισμένο γεωγραφικό όριο (π.χ. το αμπέλι) και φυτά που ευδοκιμούν μόνο σε συγκεκριμένες περιοχές (π.χ. η ελιά, που καλλιεργείται στα παράλια της Μεσογείου, αφού χρειάζεται ζεστό κλίμα και έχει μικρές απαιτήσεις σε νερό, ή το ρύζι, που επίσης καλλιεργείται στη νότια Ευρώπη αλλά σε ζεστά πεδινά σημεία με πλούσια νερά).

	Σιτάρι	Καλαμπόκι	Κριθάρι
1η	Γαλλία	Γαλλία	Γερμανία
2η	Γερμανία	Ιταλία	Γαλλία
3η	Ην. Βασίλειο	Ρουμανία	Ην. Βασίλειο

	Ντομάτες	Εσπεριδοειδή
1η	Ιταλία	Ισπανία
2η	Ισπανία	Ιταλία
3η	Ελλάδα	Ελλάδα

	Πατάτες	Ηλιανθος
1η	Γερμανία	Ρουμανία
2η	Πολωνία	Γαλλία
3η	Γαλλία	Ουγγαρία

Οι τρεις πρώτες χώρες της Ε.Ε. σε παραγωγή διάφορων γεωργικών προϊόντων για το 2006

Διακρίνουμε τις εξής περιοχές στην Ευρώπη με κριτήριο τη γεωργική τους παραγωγή:

- **Μεσογειακή ζώνη καλλιεργειών.** Οι χώρες με το μεγαλύτερο ποσοστό αρδευόμενων καλλιεργειών βρίσκονται στη Μεσόγειο (αν εξαιρέσουμε την Ολλανδία, η οποία παρουσιάζει επίσης υψηλό ποσοστό άρδευσης, λόγω όμως της ύπαρξης πολλών θερμοκηπίων). Έτσι, στις περιοχές της Μεσογείου στις οποίες υπάρχουν δυνατότητες άρδευσης οι καλλιέργειες είναι εντατικές (δηλαδή χρησιμοποιούνται πολλά μηχανήματα, λιπάσματα και φυτοφάρμακα, οι καλλιέργειες αρδεύονται με αρδευτικά συστήματα κ.ά.) και τα φυτά που καλλιεργούνται είναι λαχανικά, εσπεριδοειδή και φρούτα. Στις

περιοχές όμως της Μεσογείου στις οποίες δεν υπάρχουν δυνατότητες άρδευσης καλλιεργούνται φυτά ανθεκτικά στη ζέστη και την ξηρασία, όπως το αμπέλι ή η ελιά.

• **Ζώνη μεικτών αγροτικών δραστηριοτήτων.** Εκτείνεται από τα παράλια του Ατλαντικού μέχρι τη ρωσική πεδιάδα. Σ' αυτές τις περιοχές εφαρμόζεται σε μεγάλο βαθμό η εντατική γεωργία και η παραγωγή κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα, ενώ με εντατικό τρόπο ασκείται και η κτηνοτροφία. Σε αρκετές περιοχές επικρατούν οι μονοκαλλιέργειες (δηλαδή η καλλιέργεια ενός μόνο φυτού, π.χ. της πατάτας). Τα ζαχαρότευτλα, οι πατάτες, τα δημητριακά κυριαρχούν σ' αυτή την καλλιεργητική ζώνη.

- **Ζώνη εξειδικευμένων καλλιεργειών.** Ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες (κλίμα, ανάγλυφο, ύπαρξη νερού, παρουσία μεγάλων πόλεων κτλ.), υπάρχουν διάσπαρτες περιοχές στην Ευρώπη με εξειδίκευση στην καλλιέργεια φυτών όπως, για παράδειγμα, το ρύζι, ο ηλίανθος, τα τριαντάφυλλα κ.ά. Ενδεικτικά, εξειδικευμένες καλλιεργητικές ζώνες βρίσκονται στη βόρεια Ιταλία (ρύζι), στην Ολλανδία (τουλίπες), στη Βουλγαρία (τριαντάφυλλα), στη Ρουμανία (ηλίανθος) κ.α.

- **Ζώνη μη καλλιεργήσιμων εδαφών.** Περιλαμβάνει εδάφη της βόρειας Σκανδιναβίας και της Ρωσίας και τα πολύ ορεινά σημεία της κεντρικής Ευρώπης, όπου το αντίξοο κλίμα ή το τραχύ ανάγλυφο δυσχεραίνουν τη συστηματική

καλλιέργεια της γης. Ωστόσο, υπάρχουν σημαντικές πηγές φυσικού πλούτου σ' αυτές τις περιοχές (π.χ. εκτεταμένα δάση στη Σκανδιναβία) και έχουν αναπτυχθεί εκεί άλλες δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα (π.χ. υλοτομία, κτηνοτροφία) που αποφέρουν σημαντικά έσοδα στους κατοίκους τους.

Για τη γεωργία (αλλά και για τους άλλους κλάδους του πρωτογενούς τομέα, όπως π.χ. την κτηνοτροφία) η Ε.Ε. ακολουθεί Κοινή Αγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π.). Ήδη από το 1957 η τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα είχε θέσει πέντε στόχους για την Κ.Α.Π.: αύξηση της παραγωγικότητας, εξασφάλιση ικανοποιητικού επιπέδου ζωής στους γεωργούς, σταθεροποίηση των αγορών, διασφάλιση τακτικού εφοδιασμού και λογικές τιμές για τους καταναλωτές.

Η Κ.Α.Π., στα 50 χρόνια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πέτυχε τους στόχους της, παρουσίασε όμως και αρκετά μειονεκτήματα στην εφαρμογή της. Ενδεικτικά, είχε αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, αφού βοήθησε στην ανάπτυξη της εντατικής γεωργίας, ενίσχυσε τις ανισότητες ανάμεσα στους Ευρωπαίους αγρότες (δεδομένου ότι ευνόησε τα γεωργικά προϊόντα του κοινοτικού βορρά, όπως π.χ. τα σιτηρά ή το βούτυρο, σε σχέση με τα προϊόντα του νότου), οδήγησε την ευρωπαϊκή γεωργία στην παραγωγή όλο και περισσότερων ποσοτήτων χωρίς να νοιάζεται για το τι ζητά η αγορά (με συνέπεια πολλές φορές την απόσυρση και την καταστροφή γεωργικών προϊόντων, όπως είναι π.χ. οι

**ντομάτες, τα ροδάκινα, το βούτυρο)
κ.ά. Σήμερα η Κ.Α.Π. της
Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει
διαφοροποιηθεί και στοχεύει πλέον
στην ασφάλεια των τροφίμων, στη
διατήρηση του περιβάλλοντος,
στην ανάπτυξη των βιολογικών
καλλιεργειών, στην ανάδειξη
τοπικών γεωργικών προϊόντων κ.ά.**

Η δασοκομία

**Δασοκομία ονομάζουμε το σύνολο
των δραστηριοτήτων που
συνδέονται με τη φροντίδα του
δάσους και την εκμετάλλευση του
προς όφελος του ανθρώπου.**

**Αποτελεί παραγωγικό κλάδο του
πρωτογενούς τομέα. Η υλοτομία, η
συλλογή ρητίνης, η συγκομιδή
φελλού αποτελούν μερικές μόνο
δραστηριότητες που εντάσσονται
στη δασοκομία. Η υλοτομία στην
Ευρώπη είναι ιδιαίτερα**

αναπτυγμένη στη Σουηδία (πρώτη χώρα σε παραγωγή ακατέργαστης ξυλείας στην ήπειρο), στη Φινλανδία (πρώτη χώρα σε παραγωγή χαρτομάζας στον κόσμο) και στη Ρωσία, ενώ η Πορτογαλία είναι η πρώτη χώρα στον κόσμο σε παραγωγή φελλού που παράγεται από τη φελλοβελανιδιά.

Η έκταση των δασών επηρεάζει τις δασοκομικές δραστηριότητες. Στην κεντρική και στη βόρεια Ευρώπη η έκταση των δασών έχει σταθεροποιηθεί, ενώ στη νότια Ευρώπη τα δάση κινδυνεύουν για διάφορους λόγους. Τα δάση της βόρειας Ευρώπης απειλούνται κυρίως από την όξινη βροχή και τις αποψιλωτικές υλοτομίες για παραγωγή ξυλείας, ενώ στη νότια Ευρώπη απειλούνται, μεταξύ

άλλων, από τις πυρκαγιές, την επέκταση των οικισμών, την κατασκευή μεγάλων τεχνικών έργων (αυτοκινητοδρόμων, φραγμάτων) και τη μείωση των βροχοπτώσεων.

Ταξιδεύω στις χώρες της Ευρώπης

Γαλλία

Η Γαλλία βρίσκεται στη δυτική Ευρώπη και βρέχεται από τον Ατλαντικό Ωκεανό, τη Μεσόγειο θάλασσα, τη Βόρεια θάλασσα και τη θάλασσα της Μάγχης. Έχει τετραπλάσια έκταση από αυτήν της χώρας μας, ενώ ο πληθυσμός της είναι έξι φορές μεγαλύτερος, με αποτέλεσμα να είναι αρκετά πιο πυκνοκατοικημένη από την Ελλάδα. Το βιοτικό επίπεδο των

Γάλλων είναι υψηλό. Η Γαλλία είναι ένα από τα ιδρυτικά μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αποτελεί τον γεωργικό γίγαντα της Ένωσης. Αν και το ποσοστό των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα είναι μόνο 2%, αποτελεί την πρώτη χώρα στον κόσμο σε παραγωγή ζαχαρότευτλων και κρασιού, την τρίτη σε παραγωγή λιναριού, την τέταρτη σε παραγωγή σιταριού, την πέμπτη σε παραγωγή καλαμποκιού, κριθαριού και αχλαδιών κ.ά. Πέρα όμως από τη μεγάλη γεωργική παραγωγή, η Γαλλία έχει πολύ αναπτυγμένη βιομηχανία (αυτοκινητοβιομηχανία, βιομηχανία αεροπλάνων, οικιακών συσκευών κ.ά.) και σημαντικά αναπτυγμένο τουρισμό (η πρωτεύουσα της, το Παρίσι, είναι ίσως ο πιο γνωστός τουριστικός

προορισμός στον κόσμο). Η Γαλλία έχει σπουδαία πολιτιστική παρουσία στον πλανήτη και τα γαλλικά είναι μία από τις διεθνείς γλώσσες της εποχής μας. Ο Μποντλέρ, ο Ελυάρ, ο Ντεμπυσυ, ο Ραβέλ, ο Ουγκό, ο Μπερνάρ, ο Σεζάν, ο Ντεγκά, ο Μανέ, ο Μονέ είναι λίγοι μόνο από τους διάσημους Γάλλους των τεχνών και του πολιτισμού.

ΕΠΕΚΤΕΙΝΩ ΤΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΜΟΥ

Η πρώιμη γεωργία στην Ευρώπη
Η γεωργία έφτασε για πρώτη φορά σε ευρωπαϊκή περιοχή και συγκεκριμένα στα Βαλκάνια την 7η χιλιετία πΧ, πιθανόν από την Ανατολία. Οι περιβαλλοντικές συνθήκες στα νοτιοανατολικά της Ευρώπης ήταν παρόμοιες με αυτές της Μέσης Ανατολής και επομένως

μπορούσαν να ευδοκιμήσουν φυτά από την κοντινή δυτική Ασία. Ωστόσο, στην εύκρατη Ευρώπη η αγροτική οικονομία έπρεπε να προσαρμοστεί στις ψυχρότερες κλιματικές συνθήκες. Οι γεωργοί των Βαλκανίων καλλιεργούσαν σιτάρι, κριθάρι, φακές, μπιζέλια, όπως και οι γεωργοί στην Εγγύς Ανατολή, χρησιμοποίησαν όμως και νέες ποικιλίες δημητριακών πιο ανθεκτικές στο ψύχος και την υγρασία. Έως τα τέλη της 5ης χιλιετίας πΧ η γεωργία είχε εδραιωθεί στην Ευρώπη.

Η συμβατική γεωργία και η επίδραση της στο περιβάλλον – Η βιολογική γεωργία
Πρέπει να τονιστεί ότι τόσο η εντατική (και ειδικά η μονοκαλλιέργεια) όσο και η εκτατική

γεωργία αποτελούν μορφές της συμβατικής γεωργίας που μπορεί να προσφέρουν αξιόλογη παραγωγή, από την άλλη όμως πλευρά ενοχοποιούνται για σοβαρή ρύπανση του περιβάλλοντος (φυτοφάρμακα, λιπάσματα), σπατάλη ενέργειας και νερού και πρόκληση σοβαρότατων ασθενειών στους αγρότες. Αντίθετα, η βιολογική γεωργία είναι πιο φιλική προς το περιβάλλον και στις μέρες μας κατακτά όλο και περισσότερο τους Ευρωπαίους καλλιεργητές και καταναλωτές. Ωστόσο, η παραγωγή της δεν μπορεί ακόμα να καλύψει το σύνολο των διατροφικών αναγκών των καταναλωτών σε αγροτικά προϊόντα, ενώ ταυτόχρονα τα προϊόντα της είναι πιο ακριβά από εκείνα της συμβατικής γεωργίας.

Αξιολογώ τι έμαθα

- 1. Σχημάτισε προτάσεις με τις λέξεις: βιολογική γεωργία, εκμηχάνιση της γεωργίας, γεωργική παραγωγή, λιπάσματα, Κ.Α.Π.**
- 2. Ανάφερε δύο παράγοντες που επηρεάζουν την ευρωπαϊκή γεωργική παραγωγή και δύο ευρωπαϊκές καλλιεργητικές ζώνες.**

Περιεχόμενα

ΕΝΟΤΗΤΑ 3η Οι κάτοικοι της Ευρώπης (συνέχεια από τον πέμπτο τόμο)

Μάθημα 32. Τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά των Ευρωπαίων7

Μάθημα 33. Οι μεγάλες πόλεις της Ευρώπης27

Μάθημα 34. Οι μεγάλες πόλεις της Ελλάδας52

Μάθημα 35. Οι βαλκανικές χώρες 72

Μάθημα 36. Οι γείτονες μας στα Βαλκάνια97

ΕΝΟΤΗΤΑ 4η Οι οικονομικές δραστηριότητες των Ευρωπαίων

Μάθημα 37. Οι τομείς παραγωγής της ευρωπαϊκής οικονομίας120

Μάθημα 38. Η γεωργία και η δασοκομία στην Ευρώπη144

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.